

Dragan Novosel*

FINANCIJSKE ISTRAGE I PROGON POČINITELJA GOSPODARSKOG KRIMINALITETA

Financijske istrage ili bolje rečeno imovinski izvidi zahtijevaju posebna znanja i vještine da bi se njima prikupili podaci potrebni za osiguranje, dokazivanje i oduzimanje imovinske koristi pribavljene kaznenim djelom. Cilj je rada upozoriti na važnost financijskih istraga i potrebu njihova provođenja. U radu se iznosi pojam financijskih istraga, pojašnjava se uloga pojedinih državnih tijela u provođenju financijskih istraga, a posebno se obrađuje rad državnog odvjetnika u koordinaciji imovinskih izvida i provođenju izvida te zatim podnošenja prijedloga za određivanje privremenih mjera osiguranja u redovitom postupku i prijedloga za zamrzavanje imovine u postupcima za kaznena djela iz nadležnosti Ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta. Nadalje, u radu se upozorava na posebnu važnost privremenih mjera osiguranja i navode se odredbe Ovršnog zakona koje se primjenjuju prilikom određivanja tih mjera. Konačno, rad upućuje na razlike u svezi s mogućnosti oduzimanja imovinske koristi u redovitom postupku i u postupku za kaznena djela iz članka 21. Zakona o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta.

Nesporno je glavni motiv počinitelja kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta i organiziranog kriminala stjecanje nezakonite koristi. Počinitelji tih kaznenih djela, posebno članovi zločinačkih organizacija, ulažu nezakonitu dobit u nove nezakonite aktivnosti ili peru novac kako bi ga legalizirali i na taj način kroz njegovu legalizaciju i legalne poslove ostvarili određeni položaj i utjecaj u društvu. Stoga se oduzimanje prihoda stečenog kaznenim djelom pokazuje kao učinkovito sredstvo u borbi protiv gospodarskog kriminala i posebno organiziranog kriminala.

---

* Dragan Novosel, zamjenik glavnog državnog odvjetnika RH

Lazo Pajić, zamjenik glavnog državnog odvjetnika koji neposredno radi i koordinira rad na složenim predmetima financijskih istraga, trebao je napraviti ovaj rad. Kako je on bio spriječen, napravio sam ga ja koristeći se njegovim praktičnim znanjima i njegovim izlaganjem na sastanku zamjenika državnih odvjetnika u Valbandonu pod nazivom: Financijske istrage i oduzimanje nezakonito stečene dobiti.

Oduzimanjem nezakonitog prihoda ostvaruje se načelo da nitko ne može imati koristi od kaznenog djela. Svrha tog oduzimanja nije samo prevencija i kazna nego i zaštita interesa oštećene strane.

Oduzimanje prihoda stečenih kaznenim djelom od posebne je važnosti u borbi protiv korupcije, organiziranog kriminaliteta, pranja novca i drugih oblika gospodarskog kriminaliteta. Financijska istraga, cilj koje je utvrditi, privremeno oduzeti i zatim oduzeti prihod stečen kaznenim djelom, mora zbog tog razloga biti dio svake strategije za borbu protiv organiziranog kriminaliteta i teških kaznenih djela.¹

1. OPĆENITO O TEŠKOĆAMA U PROGONU POČINITELJA KAZNENIH DJELA GOSPODARSKOG KRIMINALITETA

Da bismo mogli oduzeti imovinsku korist koju je netko nezakonito stekao, moramo mu dokazati da je počinio kazneno djelo koje mu se stavlja na teret, a također moramo dokazati u redovitom postupku da je upravo izvršenjem tog kaznenog djela i stekao tu imovinu koju želimo oduzeti.

Ako razmatramo uspješnost u postupku tako da uspoređujemo broj prijave, optuženja i pravomoćnih osuđujućih presuda, statistički podaci nisu ohrabrujući na području progona počinitelja kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta, posebno ne u progonu najsloženijih i najtežih oblika tih kaznenih djela. Uspješnost u progonu počinitelja kaznenog djela iz članka 337. Kaznenog zakona, kao jednog od najsloženijih kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta, jest niska, ako ne i najniža u usporedbi sa svim drugim vrstama kaznenih djela.

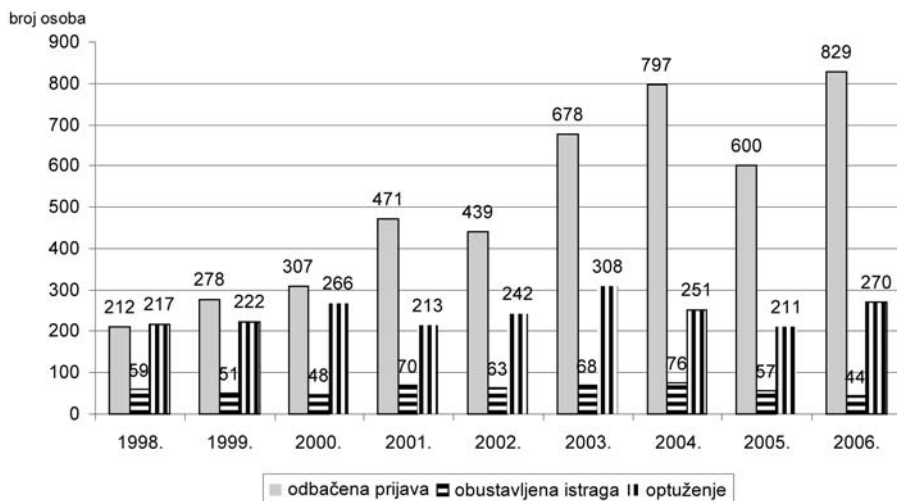
Uspješnost u postupku za kazneno djelo iz članka 337. Kaznenog zakona pokazuju na najbolji način sljedeća dva grafikona.²

---

¹ CARPO, Financijske istrage i oduzimanje imovine stečene kaznenim djelima, Opći dio priručnika, koji je izradio Robert Golobinek (konzulant u projektu), Vijeće Europe, II. izdanje, svibanj 2007.

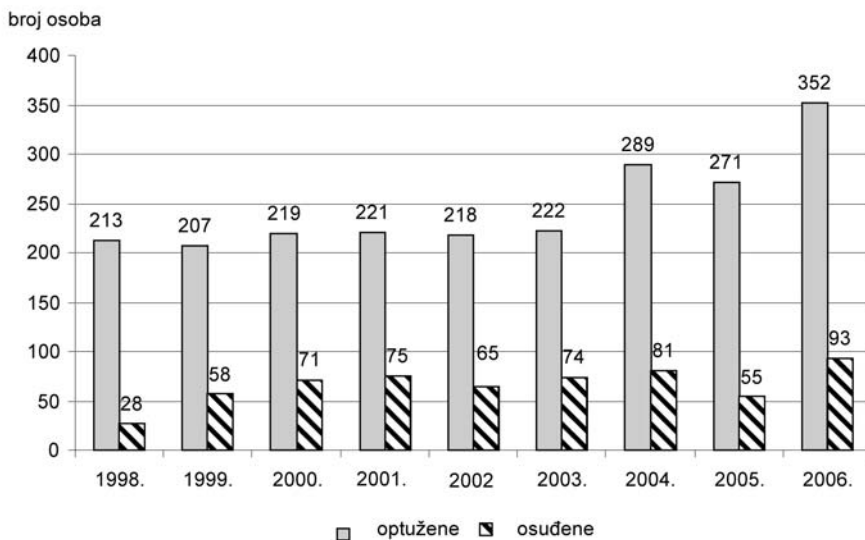
² Pokazatelji gospodarskoga kriminaliteta 1998.-2004., Dubravka Rogić Hadžalić i Dragan Novosel, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.

G-17. Prijavljene osobe prema vrsti odluke za kazneno djelo zlorporabe položaja i ovlasti, čl. 337. KZ-a, od 1998. do 2006.

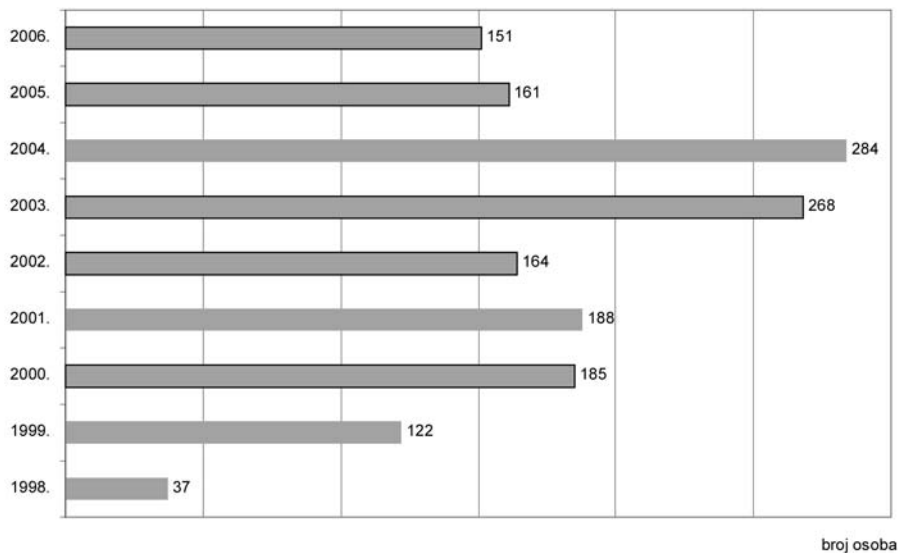
Podaci pokazuju veliku negativnu selekciju, kako u odlučivanju državnog odvjetnika, tako i poslije u postupku pred sudom. Ti podaci nisu nikakva novost, svi oni koji prate rad na predmetima gospodarskog kriminaliteta upoznati su s činjenicom da je rad u fazi provođenja izvida i poslije u postupku pred sudom iznimno složen i zahtijeva veliko znanje i zalaganje, kako policije i državnog odvjetnika u pretkaznom postupku, tako, ako ne i više, državnog odvjetnika tijekom postupka.

G-18. Optužene i osuđene osobe za kazneno djelo zlorporabe položaja i ovlasti, čl. 337. KZ-a, od 1998. do 2006.

Razmatrajući pravomoćne osuđujuće presude u tim predmetima, dolazimo do poraznih rezultata u svezi s oduzimanjem imovinske koristi stečene tim kaznenim djelima.

G-14. Oduzimanje imovinske koristi za kaznena djela gospodarskoga kriminaliteta od 1998. do 2006.

Iako je stjecanje nezakonite dobiti osnovni motiv počinjenja tih djela i upravo bi oduzimanje te dobiti trebao biti jedan od osnovnih ciljeva vođenja postupka, podaci pokazuju da je oduzimanje imovinske koristi stečene kaznenim djelom rijetkost. Tako je, na primjer, tijekom 2006. godine u cijeloj Hrvatskoj samo od 151 osobe oduzeta imovinska korist stečena izvršenjem kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta. Uvažavajući okolnost da je u dijelu tih predmeta dosuđen imovinskopravni zahtjev, u kojem slučaju ne dolazi do oduzimanja imovinske koristi, svejedno se na temelju iznesenih brojki može zaključiti kako oduzimanje imovinske koristi nije prioritet vođenja kaznenog postupka za ta kaznena djela.

Razmatrajući pojedine predmete i rad državnog odvjetnika na njima, nameće se zaključak kako je oduzimanje imovinske koristi stečene kaznenim djelom negdje na periferiji interesa državnih odvjetnika, jer nisu rijetkost optuženja u kojima se navodi da je počinitelj izvršenjem kaznenog djela koje mu se stavlja na teret stekao: "... imovinsku korist u neutvrđenom iznosu koji svakako prelazi ..."

Potpuno je jasno da u takvom slučaju nema oduzimanja imovinske koristi, koja bi se sasvim sigurno oduzela da je državni odvjetnik paralelno s provođenjem izvida radi utvrđivanja osnovane sumnje da je upravo prijavljena osoba počinitelj kaznenog djela koje joj se stavlja na teret proveo i izvide sa svrhom utvrđivanja imovinske koristi koju je počinitelj stekao izvršenjem tog kaznenog djela.

Svrha je ovog rada potaknuti prvenstveno državne odvjetnike i policijske službenike da uz provođenje redovitih izvida u slučajevima izvršenja kaznenih djela iz koristoljublja istovremeno provode i pojedine izvidne radnje kako bi se utvrdila imovinska korist stečena izvršenjem tih kaznenih djela.

2. IZVIDI KAZNENIH DJELA I DOKAZIVANJE KAZNENIH DJELA GOSPODARSKOG KRIMINALITETA

U predistražnom (pretkaznom) postupku ključnu važnost imaju - izvidi kaznenih djela. To su radnje koje se bitno razlikuju od radnji kaznenog postupka. One su usmjerene prikupljanju podataka za odlučivanje o pokretanju kaznenog postupka, a samo iznimno mogu se rezultati tih radnji upotrijebiti kao dokaz u kaznenom postupku.

Izvidima uvijek ne poklanjamo potrebnu pažnju. Zaboravljamo da se izvidima mogu pribaviti podaci i činjenice koji su itekako važni za kasnije vođenje kaznenog postupka, za njegov tijek i konačno za donošenje odluke. Među ostalim podacima koje bi trebalo pribaviti provođenjem izvida jesu i podaci o imovinskim prilikama osumnjičenika, o njegovoj imovini, a posebno

o imovini koja je pribavljena izvršenjem kaznenih djela gospodarskog kriminala, organiziranog kriminala i slično (financijske istrage).³

Pregledi spisa županijskih i općinskih državnih odvjetništava pokazuju da te podatke u pravilu državna odvjetništva ne pribavljaju, iako su oni bitni iz više razloga.

2.a) Teškoće u provođenju izvida

U pretkaznom postupku policija ulaže velik trud i sredstva da bi otkrila počinitelja, da bi osigurala tragove, prikupila sve podatke, izuzela dokumentaciju i drugi materijal. U prikupljanju tih podataka policija obavlja razgovore s pojedinim osobama, ispituje pod u Zakonu utvrđenim uvjetima okrivljenika (osumnjičenika) i podnosi kaznenu prijavu.

S obzirom na iznesene teškoće u dokazivanju kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta, ne začuđuje činjenica što su napori policije ponajprije usmjereni na pribavljanje podataka i dokaza na temelju kojih proizlazi osnovana sumnja da je prijavljena osoba počinila kazneno djelo koje joj se stavlja na teret, a da se pri tome samo i onoliko koliko je to potrebno za dokazivanje elemenata tog konkretnog kaznenog djela provode izvidi radi utvrđivanja imovinske koristi stečene izvršenjem kaznenih djela.

2.b) Cilj izvida

Kod teških kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta, koja su inače složena i u kojima je prikupljanje dokaza o njihovu počinjenju složeno, i policija i državno odvjetništvo u prvom redu provode izvide radi utvrđivanja i prikupljanja podataka na temelju kojih proizlazi postojanje osnovane sumnja da je određena osoba počinila kazneno djelo. Dakle, policija provodi klasične izvide u smislu odredbe članka 177. Zakona o kaznenom postupku odnosno državno odvjetništvo provodi izvide u smislu odredbe članka 174. stavaka 2., 3. i 4. Zakona o kaznenom postupku. Upravo sva složenost provođenja tih izvida, teškoće u prikupljanju materijalnih dokaza i inače težina i složenost obrade, jer je riječ o gospodarskim odnosima koji zahtijevaju posebna znanja, odvlači pažnju od utvrđivanja imovinske koristi i provođenja imovinskih izvida.

---

³ Uobičajeni naziv je “financijske istrage”, iako je u biti riječ o provođenju izvida. U ovom radu većinom se upotrebljava naziv “financijske istrage”, međutim pri opisivanju pojedinih radnji, da bi se napravila razlika između istrage koju vodi istražni sudac i ovih radnji, koristi se i izraz “financijski izvidi”.

Moramo si postaviti pitanje koji je cilj provođenja izvida.

Odgovor na to pitanje sam po sebi čini se krajnje jednostavan ako samo gramatički tumačimo članak 177. stavak 1. ZKP-a po kojem su redarstvene vlasti dužne poduzeti potrebne mjere da se pronađe počinitelj kaznenog djela, da se počinitelj ili sudionik ne sakrije ili ne pobjegne, da se otkriju i osiguraju tragovi kaznenog djela i predmeti koji mogu poslužiti pri utvrđivanju činjenica te da se prikupe sve obavijesti koje bi mogle biti od koristi za uspješno vođenje kaznenog postupka.

Gledano sa stajališta državnog odvjetnika, cilj provođenja izvida je prikupljanje podataka i dokaza koji mu daju dovoljno osnova u konkretnom slučaju za donošenje odluke, to jest je li počinjeno kazneno djelo, a ako je počinjeno, proizlazi li na osnovi podataka koji su prikupljeni izvidima osnovana sumnja da je upravo prijavljena osoba i počinitelj, pa dakle postoji li zakonska osnova da se protiv nje pokrene kazneni postupak. Taj je cilj ostvaren i u slučaju ako na osnovi provedenih izvida državni odvjetnik može donijeti odluku kojom se kaznena prijava odbacuje, pa dakle možemo reći da je sa stajališta državnog odvjetnika cilj provođenja izvida prikupljanje podataka i obavijesti koje mu daju mogućnost za donošenje odluke u svezi s podnesenom kaznenom prijavom.

Međutim pravi odgovor na pitanje koji je cilj provođenja izvida za teška kaznena djela gospodarskog, organiziranog kriminala i drugih teških kaznenih djela koja se čine iz koristoljublja dobit ćemo ako pogledamo koji je uopće cilj vođenja kaznenog postupka.

2.c) Cilj vođenja kaznenog postupka

Članak 1. Zakona o kaznenom postupku određuje da se tim zakonom utvrđuju pravila kojima se osigurava da nitko nedužan ne bude osuđen, a da se počinitelju kaznenog djela izrekne kazna ili druga mjera uz uvjete koje predviđa zakon i na temelju zakonito provedenog postupka pred nadležnim sudom.

Prema članku 60. Kaznenog zakona, svrha je kažnjavanja da se, uvažavajući opću svrhu kaznenopravnih sankcija, izrazi društvena osuda zbog počinjenog kaznenog djela, utječe na počinitelja da ubuduće ne čini kaznena djela, utječe na sve ostale da ne čine kaznena djela i da se primjenom propisanih kazni utječe na svijest građana o pogibeljnosti kaznenih djela i pravednosti kažnjavanja njihovih počinitelja.

Upravo povezujući odredbu članka 60. Kaznenog zakona s odredbom članka 82. stavka 1. Kaznenog zakona, prema kojoj nitko ne može zadržati imovinsku korist stečenu kaznenim djelom, i dolazimo do onog praktičnog cilja vođenja kaznenog postupka za kaznena djela gospodarskog kriminali-

teta, organiziranog kriminala i drugih teških kaznenih djela koja se čine iz koristoljublja, a to je kažnjavanje počinitelja, s jedne strane da bismo ostvarili svrhu navedenu u zakonu, a s druge strane radi oduzimanje imovinske koristi stečene kaznenim djelom.

Da nije dovoljno u slučaju kaznenih djela počinjenih iz koristoljublja samo izreći kaznu počinitelju, više je nego evidentno. Samo kažnjavanje počinitelja, osobito u slučajevima počinjenja kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta, korupcije i organiziranog kriminaliteta, a da nismo oduzeli i imovinsku korist stečenu tim kaznenim djelom, u javnosti ne stvara utisak o učinkovitom pravosuđu, već najčešće zapravo stvara suprotni utisak o našoj bespomoćnosti. Tek i ako od počinitelja, uz to što je proglašen krivim i osuđen na određenu kaznenopravnu sankciju, oduzmemo i imovinsku korist koju je stekao izvršenjem kaznenog djela, možemo reći da smo ostvarili cilj vođenja kaznenog postupka za ta kaznena djela.

Dakle, oduzimanje imovinske koristi stečene kaznenim djelom mora biti jedan od primarnih ciljeva u postupanju svih tijela kaznenog postupka, i to u svim njegovim fazama. Da bi se taj cilj mogao postići, potrebno je između ostalog utvrditi visinu imovinske koristi koju je počinitelj stekao izvršenjem kaznenih djela, utvrditi gdje se imovina nalazi jer počinitelji najčešće “peru prljavi novac”, pretvaraju ga u legalan novac i ulažu u legalne poslove, često na ime bližeg srodnika, samo da im ne bi bio oduzet. Nakon toga potrebno je do završetka postupka onemogućiti počinitelja da tu imovinu ili novac sakrije, otuđi ili na drugi način spriječi njihovo oduzimanje.

Stoga je prilikom provođenja izvida u svezi s kaznenim djelima (organiziranog, gospodarskog ili općeg kriminala) i prikupljanja dokaza o elementima kaznenog djela, počinitelju i supočiniteljima, potrebno provesti paralelnu financijsku istragu u onim slučajevima u kojima je kaznenim djelom ostvarena imovinsku korist.

3. FINANCIJSKE ISTRAGE

Usmjerenost na provođenje izvida u svezi s imovinskom koristi stečenom kaznenim djelom učinkovit je instrument u borbi protiv teških kaznenih djela gospodarskog i organiziranog kriminala, gdje je glavni motiv stjecanje imovinske koristi.

Upravo to je razlog da se danas sve više govori o konceptu istovremene (integrirane) financijske istrage (paralelni izvidi u svezi s utvrđivanjem sumnje o počinjenom kaznenom djelu i u svezi s utvrđivanjem imovine stečene kaznenim djelom). Financijska istraga vodi se istodobno s kaznenom istragom s ciljem da se utvrdi i otkrije imovinska korist stečena (konkretnim) kaznenim djelom, da se utvrdi imovina osumnjičenih ili trećih osoba od kojih je moguće

oduzimanje nezakonitog prihoda i da se osigura konačno oduzimanje primjenom privremenih mjera (osiguranjem, privremenim oduzimanjem).

Tijek same financijske istrage i postupak oduzimanja može se podijeliti u tri cjeline:

- Izvidi kojima se prihod stečen kaznenim djelom utvrđuje, locira i prikupljaju se podaci o njegovu vlasniku - financijska istraga.
- Postupak u kojem se zahtijevaju i određuju privremene mjere osiguranja, glavna rasprava u kojoj se optuženik proglašava krivim (ili oslobađa) i donosi odluka o oduzimanju imovine.
- Nakon pravomoćnosti slijedi oduzimanje imovine i raspolaganje njome, pri čemu se vodi računa o međunarodnim obvezama i vraćanju imovine oštećeniku, ako je naknadno podnio zahtjev.

Imajući na umu činjenicu da je svrha financijske istrage omogućiti oduzimanje prihoda, ona treba početi dovoljno rano kako bi se spriječilo počinitelja kaznenog djela da eventualno proda imovinu ili drugačije raspoláže imovinom. Pravo vrijeme za započinjanje financijske istrage jest odmah nakon otkrivanja osumnjičenog ili više njih, a prije provođenja radnji na temelju kojih osumnjičenik saznaje da se protiv njega vode izvidi (npr. prije pretrage stana ili drugih prostorija). Financijskom istragom i analizom transakcija može se proširiti krug osumnjičenih, a kod provođenja posebnih izvidnih mjera prije pokretanja postupka također je potrebno voditi računa o ciljevima vođenja financijske istrage.

Dakle, da bismo bili učinkoviti u prevenciji i borbi protiv počinitelja kaznenih djela kojima je osnovni motiv koristoljublje, moramo se usmjeriti kako na otkrivanje kaznenih djela i počinitelja, tako i na otkrivanje, zamrzavanje, privremeno i trajno oduzimanje prihoda od izvršenog kaznenog djela, jer ćemo jedino ako počinitelj dobije zasluženu sankciju i ako mu oduzmemo korist stečenu kaznenim djelom postići svrhu vođenja kaznenog postupka.

3.a) Pojam

Često se provođenje redovnih izvida u predmetima gospodarskog kriminaliteta brka s pojmom financijskih istraga, i to zato što kod većine kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta, da bismo utvrdili postojanje kaznenog djela, moramo utvrditi je li počinitelj tim djelom pribavio za sebe imovinsku korist i u kojem iznosu. Da bismo to utvrdili, moramo provesti cijeli niz radnji koje su ponekada istovjetne radnjama koje se poduzimaju u financijskim istragama.

Prihod stečen izvršenjem kaznenog djela može biti jedan od elemenata kaznenog djela (osobito u kaznenim djelima protiv imovine ili u gospodarskim kaznenim djelima). Direktni prihod dokaz je kaznenog djela. Otkrivanjem prihoda koji je nastao od kaznenog djela (npr. novac kojim je plaćena

droga, ukradeno umjetničko djelo ili korist stečena prijevarom) i istragom tog prihoda mogu se otkriti supočinitelji ili čak organizatori kaznenog djela, kao i treće osobe od kojih se može oduzeti prihod, i tu se već nalazimo na području financijskih istraga.⁴

Međutim, dok u redovitim izvidima u trenutku kad utvrdimo sve okolnosti iz kojih proizlazi osnovana sumnja da je određena osoba počinila kazneno djelo slijedi kaznena prijava, u kojoj se navodi među ostalim i koja je visina imovinske koristi pribavljene tim kaznenim djelom, u financijskim istragama tek je dio posla obavljen, potrebno je utvrditi gdje i kod koga se ta imovina nalazi, točno je identificirati da bismo mogli predložiti najprije privremene mjere osiguranja, a poslije i učinkovito tu imovinu i oduzeti.

U kaznenom zakonodavstvu Republike Hrvatske nije posebno propisana financijska istraga niti posebna procedura poduzimanja financijskih izvida, kao posebne vrste policijskih ili drugih izvida. Međutim, praksa pokazuje da je, pošto se utvrdi kazneno djelo iz kojeg je proizašla nezakonita imovinska korist, potrebno poduzeti niz provjera radi utvrđivanja imovinskog stanja počinitelja i detektiranja financijskih transakcija radi utvrđivanja i pronalaska nezakonito stečene imovine, odnosno rješavanja mogućeg kaznenog djela “pranja novca”.

Same radnje financijske istrage obuhvaćaju provjere kroz evidencije porezne uprave, carinske uprave, katastar, zemljišne knjige, registar pravnih osoba, središnje depozitarne agencije, banke i dr. U predmetima u kojima se obrađuju kaznena djela koja generiraju protuzakonita imovinska sredstva potrebno je poduzeti sve mjere kojima se utvrđuje nastala imovinska korist, visina te korist, gdje se ona nalazi, bez obzira na promjenu “oblika” ili formalnog vlasnika, da bi se moglo predložiti sudu i privremeno i trajno oduzimanje tih nezakonito stečenih sredstava.

Pojam financijske istrage u bitnom znači poduzimanje izvidnih mjera i radnji radi pronalaženja i identificiranja nezakonito stečene imovine, sredstava pranja novca, druge imovine prema kojoj treba poduzeti mjere osiguranja s ciljem oduzimanja imovinske koristi stečene kaznenim djelom i naplate protivrijednosti. Nadalje, pojam financijske istrage podrazumijeva poduzimanje hitnih istražnih radnji u smislu pronalaženja osiguranja takve imovine, predlaganje i poduzimanje mjera osiguranja takve imovine te konačno oduzimanje (zapljen) takve imovine.

U naprijed navedenom cilju financijska istraga poduzima se u svim slučajevima kad se provodi kriminalistička obrada kaznenog djela koje generira nezakonitu imovinu, zatim u slučajevima kriminalističke obrade organiziranog kriminaliteta kad je potrebno tragati za nezakonitom imovinom, za imovinom počinitelja, za sumnjivim financijskim transakcijama i aktivnostima.

---

⁴ CARPO, Financijske istrage i oduzimanje imovine stečene kaznenim djelima, Opći dio priručnika, Vijeće Europe, II. izdanje, svibanj 2007.

Nadalje, financijska istraga provodi se u slučajevima kriminalističkih obrada gospodarskog kriminaliteta, kada treba pratiti trag novca. Napose, financijska istraga provodi se u slučaju kriminalističke obrade pranja novca kad je potrebno obraditi obavijest o sumnjivoj transakciji, u kojem je cilju potrebno otkriti i povezati transakciju s predikatnim kaznenim djelom.

Kao što je već rečeno, financijska istraga ili točnije rečeno financijski izvidi vode se istodobno s izvidima kaznenog djela, ali često i nakon dovršenja tih izvida, i cilj im je da se otkrije prihod stečen kaznenim djelom, utvrdi imovina koja se može oduzeti i privremeno osigura (privremeno oduzme) imovina kako bi se omogućilo kasnije konačno oduzimanje. Dok je cilj provođenja redovitih izvida otkrivanje kaznenog djela i počinitelja te prikupljanje podataka dokaza koji omogućuju podnošenje istražnog zahtjeva ili optužnog akta, cilj paralelne financijske istrage je oduzimanje prihoda stečenog kaznenim djelom. Upravo iz tog razloga važno je da financijska istraga počne u ranoj fazi provođenja izvida, jer rezultat i redovitih izvida i financijskih izvida može biti značajan u ostvarivanju obaju ciljeva. Uspješnim otkrivanjem i privremenim oduzimanjem imovine sprječava se njezino prikrivanje i raspolaganje i omogućuje efikasno konačno oduzimanje na kraju kaznenog postupka.

3.b) Uvjeti za učinkovito provođenje financijskih istraga

Za konačno oduzimanje prijeko je potrebno imati efikasne izvidne i privremene mjere za identifikaciju, pronalaženje i zamrzavanje ili privremeno oduzimanje imovine koja bi mogla biti predmet oduzimanja radi sprječavanja svake trgovine, prijenosa ili raspolaganja tom imovinom i radi lakšeg kasnijeg oduzimanja. Da bi to mogli postići, moramo imati pristup podacima o imovini (zemljišne knjige, registri trgovačkih društava i drugi registri, porezne evidencije i dr.) radi utvrđivanja i otkrivanja nezakonitog prihoda.

Dosadašnja iskustva pokazuju da je za uspješno provođenje financijske istrage nužno:

- da je financijska istraga dio standardnog postupka i policije i državnog odvjetništva koji se primjenjuje kad se istražuje kazneno djelo kojim je ostvaren prihod;
- da državni odvjetnici i policijski službenici budu specijalizirani za financijsku istragu (izvide);
- da u slučajevima u kojima posebni timovi provode financijsku istragu (to su rijetki složeni slučajevi) mora postojati uska suradnja s timom koji provodi redovite (kaznene) izvide.⁵

---

⁵ Pod "redovitim" izvidima razumiju se izvidi koje provodi državni odvjetnik (članak 174. stavci 2. i 3. ZKP-a) i izvidi koje provodi policija (članak 177. ZKP-a) radi prikupljanja potrebnih obavijesti i poduzimanja drugih mjera radi otkrivanja kaznenog djela i počinitelja.

Dakle, paralelni izvidi koji se provode u okviru financijske istrage trebaju pridonijeti:

- prikupljanju podataka i obavijesti o počinitelju i kaznenom djelu (kao dijelu redovitih izvida);
- utvrđivanju prihoda stečenog kaznenim djelom (vrsta i iznos);
- utvrđivanju imovine koja se može oduzeti (utvrđivanje osoba, imovine koja se može oduzeti kao imovina koje je vrijednost jednaka visini nezakonitog prihoda ili imovine za prošireno oduzimanje);
- podnošenju kvalitetnog zahtjeva za određivanje privremenih mjera osiguranja.⁶

Važnu ulogu i ovlasti u predistražnom postupku ima državno odvjetništvo i policija te druga državna tijela (npr. Porezna uprava). Državno odvjetništvo koordinira i usmjeruje financijsku istragu, a prema dosadašnjoj praksi u posebno teškim i složenim slučajevima s međunarodnim elementima i neposredno provodi pojedine radnje.

Policija prikuplja potrebne podatke i obavijesti, tijekom izvida može privremeno oduzeti sredstva (imovinu kojom je učinjeno kazneno djelo), predmete kaznenog djela i dokumentaciju.

Državni odvjetnik u nekim slučajevima vodi, a u pravilu usmjeruje predistražni postupak i financijsku istragu koja je njezin dio. Sud donosi odluku o privremenom i konačnom oduzimanju imovinske koristi u kaznenom postupku.

Za brz i učinkovit pristup podacima o imovini i za osiguranje odnosno za učinkovito zamrzavanje imovine koja može biti predmet oduzimanja potrebna je intenzivna suradnja. Od državnog odvjetnika zavisi u praksi koliko je ta suradnja kvalitetna, posebno u onim slučajevima u kojima je potrebno formirati posebne timove sastavljene od pripadnika raznih službi. Radom u tim timovima postiže se brza razmjena podataka i informacija.

Prema preporukama iz CARPO priručnika o financijskoj istrazi, sve to zahtijeva specijalizaciju i policijskih službenika, i državnih odvjetnika, i istražnih sudaca. Za sada takva specijalizacija postoji samo u okviru posebnih agencija i u Državnom odvjetništvu Republike Hrvatske.

3.c) Paralelna financijska istraga i pranje novca

Imajući u vidu nadležnost Ureda za sprječavanje pranja novca te obveze policije i državnog odvjetništva u sprječavanju pranja novca, postavlja se pitanje je li provođenje financijske istrage istoznačnica za izvode u svezi s otkrivanjem kaznenih djela pranja novca.

---

⁶ CARPO, Financijske istrage i oduzimanje imovine stečene kaznenim djelima, Opći dio priručnika, Vijeće Europe, II. izdanje, svibanj 2007.

Postoje neke razlike i zajednički elementi između mjera za prevenciju i otkrivanje pranja novca i paralelne financijske istrage. Cilj financijske istrage je identifikacija, ulaženje u trag, privremeno oduzimanje prihoda u isto vrijeme kad se vodi kaznena istraga kaznenog djela koje je za posljedicu imalo imovinsku korist.

Cilj mjera za sprječavanje i otkrivanje pranja novca, koje provodi Ured za sprječavanje pranja novca, jest praćenje i analiza financijskih transakcija i otkrivanje postojanja tipologija pranja novca. Na osnovi sumnjive transakcije potrebno je pronaći vezu s glavnim kaznenim djelom. Iz tog se razloga praćenjem (sumnjivih) transakcija nastoji utvrditi njihovo nezakonito porijeklo.

U velikom broju slučajeva financijska istraga može dovesti i do sumnje o postojanju kaznenog djela pranja novca.

Često tijekom provođenja izvida, kad je riječ o osobama koje se kontinuirano bave kriminalnim aktivnostima, možemo doći do podataka koji upućuju na to da je njihova imovina zaista velika, a da su njihovi legalni prihodi takvi da nikako ne mogu opravdati postojanje tako velike imovine. To su, dakle, situacije kad možemo opravdano smatrati da ta imovina potječe od počinjenja kaznenih djela koja se obrađuju.

Međutim, u većini slučajeva tijekom provođenja izvida samo se utvrđuje imovinska korist koju je ta osoba postigla izvršenjem tog kaznenog djela, i tu se cijeli postupak zaustavlja. To nije dobro postupanje, jer u slučaju utvrđivanja imovine za koju osnovano možemo smatrati da potječe od kriminalne aktivnosti možemo pod određenim uvjetima pokrenuti kazneni postupak za kazneno djelo pranja novca.

Dakle, kad je riječ o velikom nerazmjeru između imovine koju ima pojedinac i njegovih legalnih prihoda, potrebno je provoditi imovinske izvide radi utvrđivanja koje sve nekretnine i pokretnine ima, kako on, tako i njegovi najbliži srodnici, radi ocjene je li uz temeljno djelo koje se obrađuje počinjeno i kazneno djelo pranja novca iz čl. 279. KZ-a, ali i radi stavljanja prijedloga za izdavanje privremenih mjera osiguranja.

3.d) Utvrđivanje prihoda koji se može oduzeti

Kad govorimo o stjecanju nezakonite imovinske koristi izvršenjem kaznenih djela, ponajprije mislimo na korist izraženu u novčanoj vrijednosti. Međutim, ta korist često nije stečena u novcu, a također je počinitelji u dosta slučajeva nakon stjecanja pretvaraju u druge vrste imovine.

Kad razmišljamo o načinima i mogućnostima utvrđivanja imovinske koristi stečene izvršenjem kaznenih djela, bitno je znati ne samo od koga možemo pribaviti podatke o toj imovini nego i o kakvoj je imovini riječ, jer o tome je li riječ, na primjer, o novcu ili o nekretninama ovisi i način kako ćemo doći do potrebnih podataka.

i. Novac

Podaci o novčanim iznosima mogu se dobiti:

- provođenjem izvida tijekom kojih se pribavljaju podaci o tome gdje bi se gotovima mogla nalaziti (to su, osim uobičajenih operativnih radnji, posebne izvidne mjere, korištenje krunskim svjedocima, ali i korištenje podacima od obavještajnih agencija itd.),
- prikupljanjem informacija od raznih osoba (obavijesni razgovori),
- pretragom doma ili drugih prostorija (podaci o računima, kartice, sefovi, ključ sefa u banci, itd.).

Pristup podacima o tome koje bankovne račune ima osumnjičenik iznimno je bitan. Ako ne znamo podatke o tome, ne možemo ishoditi sudski nalog. U pravilu te podatke ne možemo dobiti od banaka jer se one pozivaju na bankarsku tajnu. Da bismo mogli od suda zatražiti izdavanje naloga bankama, moramo imati osnovna saznanja o tome da ta osoba ima račun u određenoj banci, da su preko te banke provedene transakcije i slično.

Podaci se mogu dobiti iz raznih izvora, riječ je o operativnim podacima koji se ne koriste kao dokaz na sudu i stoga ih možemo pribavljati na neformalan način. Često je izvor saznanja Porezna uprava koja ima podatke iz poreza na prihod ili poreznih prijava, ali postoje i drugi načini.

Podaci o gotovini mogu se dobiti i iz bilanci uspjeha, bankarskih kartica ili bankarskih izvoda s računa koji se mogu naći prilikom pretrage stana. Nalozi za prijenos sredstava s jednog na drugi račun (u stranoj banci) mogu također dobro poslužiti itd.

Posebno su važni podaci o financijskim transakcijama koje su izvršili optuženik i druge osobe. Tim se podacima u pravilu možemo koristiti samo na temelju sudskog naloga. Analizom uplata i isplata i novčanih naloga utvrđuju se financijske transakcije počinitelja kaznenog djela i ostalih osoba. Pri analizi financijskog protoka novca često je potrebno dobiti podatke iz inozemstva.

Kad su za istragu bitni podaci o transakcijama na određenom bankovnom računu, nalog za praćenje (članak 219. stavak 3. ZKP-a, članak 42.a Zakona o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta - ZUSKOK-a) iznimno je korisna mjera kojom se također omogućuje sprječavanje da se izvrši nalog za prijenos sredstava na drugi račun, posebno u inozemstvo.

ii. Vrijednosni papiri

Glavnu evidenciju imatelja vrijednosnih papira vodi Središnja depozitarna agencija (SDA). No do tih podataka, posebno ako je riječ o stranim vrijednosnim papirima, možemo doći pretragom ili na druge načine.

Podaci o udjelima u trgovačkim društvima vide se iz registra pravnih osoba (u trgovačkom sudu), poreznih prijava ili bilanci uspjeha.

iii. Pokretna imovina

Podaci o vozilima u nadležnosti su Ministarstva unutarnjih poslova. Pažnju treba posvetiti i vozilima kojima se osumnjičenik koristi iako nisu njegova imovina. Potrebno je ispitati okolnosti tog korištenja (*leasing*, u vlasništvu prijatelja, partnera itd.). Što se tiče plovila i letjelica, postoje posebni registri tih vozila. Podaci o vlasništvu pokretne imovine veće vrijednosti (npr. umjetničke slike) mogu se dobiti od osiguravajućih društava kod kojih je ta imovina osigurana.

Posjed i vlasništvo nad pokretnom imovinom može se ponekada utvrditi prilikom pretrage stana ili kuće.

iv. Nekretnine

Podatke o vlasništvu nekretnina možemo dobiti uvidom u zemljišne knjige koje vode zemljišnoknjižni odjeli općinskih sudova (gruntnovnice). Podaci o vlasništvu mogu se dobiti i od Porezne uprave (preko evidencija o porezu na promet nekretninama itd.), što je posebno korisno u slučajevima kad u gruntnovnici nije izvršen prijenos.

S obzirom na nesređenost zemljišnih knjiga, ponekad su iznimno dragocjeniji podaci o posjedu nekretnina koje vode nadležni uredi za katastar.

v. Imovina u inozemstvu

Počinitelj kaznenog djela može sakrivati (imati) imovinu i u inozemstvu. U tom slučaju važna je međunarodna suradnja policije ili državnog odvjetništva.

3.e) Državna tijela i pravne osobe koje raspolažu podacima nužnim za provođenje financijskih istraga

i. Policija

U provođenju izviđa koristimo se prije svega podacima policije koja u svojim evidencijama ima podatke o fizičkim osobama, pravnim osobama, o vozilima, kao i podatke iz kriminalističke evidencije, zatim podatke koji su sadržani u dokumentaciji policijskih spisa kao i podatke iz operativnog rada, odnosno provođenja izviđa.

Posebne istražna radnje i tehnike, kao što su tajne operacije, tajno nadziranje, presretanje telekomunikacija, pristup kompjuterskim sustavima i predočivanje

i uporaba određenih dokumenata, itekako su korisne za prikupljanje dokaza te u svrhu identifikacije i ulaženja u trag nezakonitom prihodu.

ii. Porezna uprava

Porezna uprava raspolaže podacima o poreznim obveznicima, poreznim obvezama, poreznim osnovama, prihodima i dohocima, stjecanju i otuđenju pokretnina i nekretnina za promet kojih se plaćaju posebne porezne obveze.

Posebno je važna uloga poreznih tijela kod otkrivanja imovne počinitelja za koju se ne može dokazati veza s kriminalnim aktivnostima, a nema opravdano podrijetlo.

Uključivanje porezne uprave u financijsku istragu pridonosi bržoj razmjeni podataka i osigurava stručnu pomoć poreznih eksperata.

iii. Carinska uprava

Carinska uprava raspolaže podacima o carinskim obveznicima, podacima o predmetima carinjenja, podacima o prijenosu novca i vrijednosnih papira preko državne granice.

Podaci carinske uprave o predmetima carinjenja mogu biti itekako korisni pri utvrđivanju pokretne imovine počinitelja.

iv. Devizni inspektorat

Devizni inspektorat obavlja inspekcijski nadzor u području deviznog i vanjskotrgovinskog poslovanja te kreditnog poslovanja s inozemstvom, poslovanja između rezidenata i nerezidenata sa stranim sredstvima plaćanja i u kunama te poslovanja između rezidenata sa stranim sredstvima plaćanja te jednostranog prijenosa imovine iz Republike Hrvatske i u Republiku Hrvatsku koji nemaju obilježje izvršenje posla između rezidenata i nerezidenata.

Dakle, kad je riječ o novčanim sredstvima, podaci deviznog inspektorata, posebno u slučajevima transgraničnog kriminala, mogu biti posebno korisni.

v. Registri trgovačkih sudova i drugi registri

Trgovački sudovi u sudskom registru raspolažu podacima o pravnim osobama, podacima o sjedištu, djelatnosti i statusu, odgovornim osobama.

Postoje posebni registri plovila u morskom, riječnom i zračnom prometu od kojih se mogu dobiti itekako korisni podaci jer je u pravilu riječ o pokretinama velike vrijednosti.

vi. Gruntovnica

Zemljišnoknjižni odjeli općinskih sudova (gruntovnice) vode podatke o stvarnim pravima na nekretninama, tj. vlasništvu te potencijalnom vlasništvu i teretima na nekretninama. Podaci iz zemljišnika su javni i uvijek ih možemo pribaviti.

vii. Središnja depozitarna agencija (SDA)

Središnja depozitarna agencija (SDA) vodi središnji registar nematerijaliziranih vrijednosnih papira, podatke o izdavateljima, vrijednosnim papirima i vlasnicima tih vrijednosnih papira, usluge prijeboja i namire za transakcije s vrijednosnim papirima, vodi podatke u obliku elektroničkog zapisa iz kojeg se vidi tko je vlasnik, o kojim je vrijednosnim papirima riječ, koja je količina vrijednosnih papira, status otplate prema Hrvatskom fondu za privatizaciju, jesu li vrijednosni papiri slobodno prenosivi ili su opterećeni nekim teretom, odnosno vodi podatke o vlasniku i njegovim vlasničkim pozicijama te o svim promjenama koje se dogode na tim pozicijama.

viii. Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (HANFA)

Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (HANFA) nadzire poslovanje burzi i uređenih javnih tržišta, ovlaštenih društava i izdavatelja vrijednosnih papira, društava za upravljanje investicijskim i privatizacijskim investicijskim fondovima, Fond hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji i Umirovljenički fond, brokerska društva, brokere i investicijske savjetnike, institucionalne ulagatelje i središnje depozitarne agencije. Također, nadzire poslovanje mirovinskih društava, mirovinskih fondova, mirovinskih osiguravajućih društava i središnji registar osiguranika. Napose nadzire poslovanje društava za osiguranje i zastupnika i posrednika u osiguranju.

ix. Poslovna Hrvatska

Poslovna Hrvatska vodi evidenciju vezanih podataka za fizičke i pravne osobe s identifikacijskim podacima osoba, brojevima poslovnih žiroračuna, analizom poslovne uspješnosti.

x. Uredi za katastar

Uredi za katastar raspolažu podacima o posjedu nekretnina. Kao što je već rečeno, ti su podaci itekako korisni u slučajevima ako su zemljišne knjige nesređene odnosno u slučajevima kad se zbog nepostojanja zemljišnih knjiga vodila samo evidencija o posjedu nekretnina.

xi. Banke

Banke raspolažu svim podacima o računima i transakcijama svih sudionika platnog prometa, a podaci od njih traže se na temelju sudskog naloga uz uvjete iz članka 219. Zakona o kaznenom postupku.

Međutim, potrebno je odmah istaknuti da se sukladno Zakonu o bankama podaci od banaka mogu tražiti i putem Ureda za sprječavanje pranja novca i putem Porezne uprave koji pod zakonom propisanim uvjetima mogu brže i jednostavnije doći do određenih bankarskih podataka.

Podaci o računima u bankama mogu pokazati protok novca, umiješane osobe i njihove odnose te su važan izvor za identifikaciju, traganje i zamrzavanje prihoda stečenog kaznenim djelom (ili sredstava u visini tog prihoda).

U dokumentima Europske unije sve više se ističe da bankarska tajna ne smije biti prepreka za dobivanje podataka o stanju računa počinitelja osumnjičenih za počinjenje teških kaznenih djela terorizma, trgovine narkoticima, trgovine ljudima i slično.

xii. Ured za sprječavanje pranja novca

Ured za sprječavanje pranja novca dužan je prikupljati, obrađivati, raščlanjivati i pohranjivati podatke dobivene od obveznika, pružati obavijesti nadležnim državnim tijelima te zajedno s njima poduzimati mjere za sprječavanje pranja novca, što je regulirano člankom 3. Zakona o sprječavanju pranja novca.

xiii. Međunarodna suradnja

Međunarodnom suradnjom osigurava se pomoć u financijskoj istrazi u vezi s identifikacijom i ulaženjem u trag imovini, pribavljanjem dokumenata te provođenjem privremenih mjera i oduzimanjem prihoda na osnovi obrazloženog zahtjeva strane države, koji mora imati isti prioritet kao i nacionalni postupak.

Pomoć u provođenju izvida ili financijske istrage prvenstveno se koristi za identifikaciju i ulaženje u trag sredstvima, prihodu i drugoj imovini koja može biti predmet oduzimanja na osnovi zahtjeva druge države. Takva pomoć uključuje svaku mjeru koja se odnosi na pronalaženje i osiguranje dokaza o postojanju, mjestu ili premještanju, prirodi, pravnom statusu ili vrijednosti navedene imovine.

Dosadašnja iskustva pokazuju da se u pravilu pomoć uvjetuje postojanjem sudskog naloga ako se traže podaci koji se odnose na banke ili druge financijske ustanove.

4. ULOGA POJEDINIH DRŽAVNIH TIJELA U PROVOĐENJU FINACIJSKIH ISTRAGA

4.a) Uloga policije u provođenju financijskih istraga

Policija samoinicijativno provodi izvide na temelju članka 177. Zakona o kaznenom postupku, a na temelju članka 174. Zakona o kaznenom postupku na traženje nadležnog državnog odvjetnika. Te obveze policije iznimno su značajne u financijskim istragama. U prikupljanju tih podataka važna je međunarodna policijska suradnja razmjenom podataka putem Interpola odnosno razmjenom podataka putem bilateralne policijske suradnje.

Policija je dužna analitički obraditi prikupljene financijske podatke, pri čemu utvrđuje visinu nezakonite imovinske koristi, oblike nezakonite imovine i formalnog titulara imovine. U analizi podataka policija treba razdvojiti podatke o zakonito stečenoj imovini od imovine koja nema legalno porijeklo (sporna imovina).

Policija u analizi podataka povezuje spornu imovinu s kriminalnim ponašanjem, i to na temelju aktivnosti sumnjivih osoba, na temelju dokumentacije, na temelju vremenskog slijeda i poklapanja stjecanja imovine s kriminalnim aktivnostima.

Napose, policija u analizi podataka identificira imovinu i aktivnosti koje predstavljaju "pranje novca".

O poduzetim izvidnim radnjama u svezi s financijskom istragom poželjno je da policija sastavi posebnu službenu bilješku koja je prilog kaznenoj prijavi. Službena bilješka o provedenoj financijskoj istrazi sastavlja se posebno za svaku osumnjičenu osobu, ali i za osobu kod koje se imovina stečena kaznenim djelom nalazi.

Prema preporukama iz CARPO priručnika o financijskim istragama i oduzimanju imovine stečene kaznenim djelima, službena bilješka - izvješće trebalo bi sadržavati sljedeće podatke:

- o osobi počinitelja,
- o kaznenom djelu s kojim se dovodi u vezu imovina,
- popise imovine s podacima o vrijednosti i o vremenu i načinu stjecanja imovine, posebno popis legalne i sporne imovine,
- o imovini koja glasi na drugu osobu, ali se može osnovano dovesti u vezu s obrađivanom osobom, odnosno podatke o tim osobama,
- prosudbu o potrebi podnošenja prijedloga za određivanje privremenih mjera osiguranja.

Da bi policija mogla dati te podatke, nužna je specijalizacija pojedinih policijskih službenika, a u nekim slučajevima potrebno je stvarati posebne stručne timove za provođenje financijskih istraga.

4.b) Uloga Ureda za sprječavanje pranja novca u financijskim istragama

Ured za sprječavanje pranja novca kao analitičko tijelo pri Ministarstvu financija vodi evidencije određenih transakcija obveznika Zakona o sprječavanju pranja novca, vodi evidencije prijenosa gotovine, zatim evidencije sumnjivih transakcija, obavlja međunarodnu razmjenu podataka unutar grupe EG-MONT te surađuje s ostalim sudionicima kaznenog postupka u otkrivanju i sprječavanju pranja novca.

Potrebno je istaknuti da na temelju članka 1. Zakona o sprječavanju pranja novca pranje novca predstavlja sva činjenja i nečinjenja radi prikrivanja izvora protupravno stečenog novca te korištenje protupravno stečenim novcem za obavljanje dopuštene djelatnosti ili stjecanje imovine na nezakonit način. Protupravno stečeni novac u smislu Zakona o sprječavanju pranja novca svaki je novac pribavljen na protupravan način te druga imovina (prava i stvari) pribavljena protupravno stečenim novcem.

4.c) Uloga Porezne uprave u provođenju financijskih istraga

Ovlasti Porezne uprave i podaci kojima ona raspolaže od neprocjenjive su koristi pri vođenju financijskih istraga. Upravo to je razlog da državno odvjetništvo u svim slučajevima provođenja financijskih istraga u njih obavezno uključuje Poreznu upravu.

Sukladno odredbama Zakona o porezu na dohodak, Općeg poreznog zakona i Zakona o Poreznoj upravi, Porezna uprava dužna je tijekom godine prikupljati podatke, pratiti promet i obavljati druge radnje potrebne za pravilno utvrđivanje poreza. Porezna uprava dužna je prijavljene primitke na osnovi rada, obavljanja djelatnosti, imovine i imovinskih prava te udjela u kapita-

lu i kamata uspoređivati s podacima o nabavi imovine i podacima o drugim izdacima poreznih obveznika. Usporedbu obavlja na temelju podataka kojima raspolaže i podataka iz drugih izvora.

Posebno je odredbama Općeg poreznog zakona utvrđeno da se porezno tijelo koristi svim dokaznim sredstvima potrebnim za utvrđivanje činjenica bitnih za oporezivanje, pri čemu su najčešća dokazna sredstva kojima se koristi porezno tijelo odnosno Porezna uprava prikupljanje obavijesti od poreznog obveznika, drugog sudionika poreznog postupka i drugih osoba, određivanje vještaka, pribavljanje isprava i spisa, izlaz na očevid, a dokazno je sredstvo i nalaz odnosno zapisnik o obavljenom inspekcijskom nadzoru.

Za utvrđivanje činjenica bitnih za oporezivanje porezni obveznik i druge osobe dužni su na zahtjev poreznog tijela dati obavijesti, a davanjem obavijesti smatra se i odgovaranje na upit poreznog tijela u postupku provjeravanja podataka u poreznoj prijavi. Pod pojmom dodatne obavijesti smatraju se obavijesti o činjenicama utvrđenim u jednom poreznom postupku koje bi mogle biti značajne i za druge poreznopravne odnose. Primjerice, ako se kontrolom dokumentacije kod poreznog obveznika A pojavi sumnja u vjerodostojnost dokumentacije (računi, otpremnice), obavit će se vezana kontrola kod izdavatelja tih dokumenata kod poreznog obveznika B radi utvrđivanja pravilnog i potpunog činjeničnog stanja. Razmjena dodatnih obavijesti obvezna je u radu poreznog tijela.

Dužnost je poreznog obveznika da tijekom poreznog postupka sudjeluje u utvrđivanju činjeničnog stanja iznošenjem potpuno i istinito činjenica bitnih za oporezivanje te da za svoje tvrdnje ponudi dokaze.

Porezni obveznik i druge osobe moraju poreznom tijelu dati obavijesti koje su potrebne za utvrđivanje činjeničnog stanja bitnog za oporezivanje, a obavijest treba dati u pisanom obliku ili usmeno na zapisnik.

Porezni obveznik i osobe koji su dužne davati obavijesti u smislu članka 67. Općeg poreznog zakona mogu uskratiti davanje obavijesti koje bi njih same ili njihove srodnike mogle izložiti progonu, a porezno tijelo dužno je poučiti poreznog obveznika i osobe koje su dužne davati obavijest o pravu na uskratu obavijesti. Pod pojmom "izlaganje progonu" treba smatrati da je riječ o općenito prihvaćenom načelu da se nikoga ne smije siliti na samookrivljanje u slučaju izlaganja kaznenoj odgovornosti.

Međutim, kad Porezna uprava zatraži dodatne obavijesti od tog poreznog obveznika, a on uskrati obavijest zbog toga što bi ga to moglo izložiti progonu, u daljnji postupak uključit će se inspektor za otkrivanje poreznih kaznenih djela.

Odredbom članka 99. stavka 4. Općeg poreznog zakona propisano je da kad je poduzetnik fizička osoba, inspekcijski nadzor može obuhvaćati i one činjenice koje nisu u vezi s njegovom gospodarstvenom djelatnošću. Navedena odredba omogućuje ovlaštenom službeniku odnosno inspektoru da u pos-

tupku obavljanja inspekcijskog nadzora utvrdi činjenice o stečenoj privatnoj imovini i izdacima za privatne potrebe, ako su oni u nerazmjeru s prijavljenim dohotkom, te da na temelju utvrđenih činjenica u postupku nadzora sastavi zapisnik o utvrđivanju porezne osnovice sukladno odredbama stavka 4. članka 79. Općeg poreznog zakona.

Navedene ovlasti Porezne uprave pokazuju njezine velike mogućnosti u prikupljanju podataka važnih za provođenje financijskih istraga i oduzimanje nezakonite dobiti pribavljene kaznenim djelom.

4.d) Uloga drugih državnih tijela

Kako se podaci o imovini mogu pribaviti na osnovi različitih evidencija, i evidencije koje vode druga državna tijela mogu biti od koristi pri utvrđivanju imovine (registri brodova i slično). I podaci koje imaju obavještajne agencije, posebno u svezi s imovinom koja se nalazi u inozemstvu, mogu biti itekako korisni.

5. DRŽAVNI ODVJETNIK I FINANCIJSKE ISTRAGE

Temeljno pravo i glavna dužnost državnog odvjetnika jest progon počinitelja kaznenih djela. U predmetima gospodarskog kriminala državni odvjetnik često, a osobito u složenim slučajevima, mora analizirati velik broj podataka i razmatrati razna pravna i činjenična pitanja prije donošenja odluke, od kojih nije na zadnjem mjestu prikupljanje i raščlamba podataka o imovinskoj koristi stečenoj kaznenim djelom.

Praćenje rada državnih odvjetništava pokazuje kako neki državni odvjetnici samoinicijativno na osnovi prikupljenih podataka o kaznenom djelu i počinitelju iniciraju i u nekim slučajevima i provode imovinske izvide radi donošenja odluke o podnošenju prijedloga za određivanje privremenih mjera osiguranja ili pokretanja kaznenog postupka za kazneno djelo pranja novca.

Međutim, pregledi u pojedinim državnim odvjetništvima pokazuju da u većini slučajeva državni odvjetnici zanemaruju svoje ovlasti u svezi s utvrđivanjem svih okolnosti pod kojima je određeno kazneno djelo počinjeno i nije rijetkost da državni odvjetnici prepuštaju policiji da u cijelosti obavi izvide, dok oni sami čekaju da im policija dostavi rezultate provedenih izvida da bi mogli donijeti odluku.

Stoga ne začuđuje pasivnost dijela državnih odvjetnika u provođenju financijskih izvida, iako su s položaja državnog odvjetnika financijski izvidi iznimno važni jer u pravilu njihovi rezultati utječu na sam tijek postupka kasnije.

Dobar državni odvjetnik financijskim izvidima poklanja veliku pažnju, on je svjestan da već tada može odrediti daljnji tijek kaznenog postupka, posebno ako su on i policija svoj posao obavili temeljito i kvalitetno.

Što se tiče samog načina kako provoditi financijsku istragu (imovinske izvide), iako Zakon o kaznenom postupku u članku 42. daje znatne ovlasti državnom odvjetniku u provođenju izvida, kasnije ih ne razrađuje i to je razlog zbog kojeg je postupanje državnog odvjetnika u provođenju izvida, pa i u provođenju financijske istrage (izvida), većinom uređeno internim napucima glavnog državnog odvjetnika Republike Hrvatske.

Smatram da u provođenju imovinskih izvida (financijske istrage) državni odvjetnik mora imati vodeću ulogu, on treba zahtijevati provođenje pojedinih radnji, pribavljati neposredno podatke, koordinirati rad različitih tijela i podnositi potrebne prijedloge istražnom sucu.

5.a) Koordinacija

Koordinacija u praksi znači zajedničko razmatranje postignutog tijekom provođenja izvida i dogovor o daljnjem poduzimanju izvida.

Državni odvjetnik dužan je koordinirati i nadzirati provođenje izvida. Ta njegova uloga posebno je važna pri provođenju izvida u složenim i teškim slučajevima u kojima su uz policiju uključena i druga državna tijela.

Poseban protokol o suradnji policije i državnog odvjetnika u provođenju izvida naglašava koordinativnu ulogu državnog odvjetnika. Ta je uloga posebno značajna u provođenju financijskih istraga jer državni odvjetnik raspolaže potrebnim pravnim znanjima bez kojih se ti izvidi često ne mogu provesti.

Zadaća policije kao glavnog nositelja otkrivačke djelatnosti jest osigurati državnom odvjetniku osnovne obavijesti i podatke potrebne za donošenje odluke o tome hoće li pokrenuti kazneni postupak, a zadaća je državnog odvjetnika te činjenice analizirati i ocijeniti zakonitost njihova prikupljanja. Osim dobre suradnje s policijom, važni su i korektni odnosi te dobra suradnja i s drugim državnim tijelima, kao što su Porezna uprava, Carina, Devizni inspektorat, Ured za sprječavanje pranja novca, Državni ured za reviziju te centri za socijalnu skrb i druga državna tijela. Zajednički je interes i policije i drugih državnih tijela, kao i državnog odvjetništva, da državni odvjetnici dobivaju što kvalitetnije kaznene prijave, a to je ujedno i najbolji pokazatelj kvalitete odnosa i suradnje državnog odvjetništva i s policijom i s drugim državnim tijelima.

Stoga se koordinacija rada nameće kao nužnost. Pored toga ona je i neizravna zakonska obveza državnog odvjetnika (članak 42. stavak 2. točka 2. i članak 174. stavak 2. Zakona o kaznenom postupku). Upravo i jest uloga državnog odvjetnika da kroz koordinaciju usmjeruje rad policije i drugih državnih tijela

u provođenju izvida kako bi osigurao da se u svakom segmentu takvih obrada prikupi maksimum podataka relevantnih za konkretno kazneno djelo.

To je osobito važno i može se reći da bez zajedničkog rada i dobre koordinacije nema uspjeha u slučajevima složenih kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta.

Naime, kako se redovito radi o sofisticiranim knjigovodstveno-financijskim malverzacijama (kriminal u vezi s bankarskim poslovanjem, dionicama, privatizacijom i utajama poreza i drugih davanja) i kršenju normi posebnih i specifičnih zakonskih propisa kod blanketnih kaznenih djela, nužna je suradnja i drugih državnih tijela koja imaju posebna specijalistička znanja. To u praksi znači da će policija obaviti obradu onog "klasičnog" dijela inkriminacije koji spada u njezine redovite poslove i ovlasti (pretrage, privremeno oduzimanje dokumentacije i drugih materijalnih dokaza, obavijesne razgovore s presumptivnim svjedocima, prethodno ispitivanje osumnjičenika i eventualno, u dogovoru s državnim odvjetnikom, privođenje osumnjičenika istražnom sucu radi određivanja pritvora), dok će Porezna uprava obraditi onaj aspekt za koji su nužna specifična stručna znanja, ovlasti i vještine iz domene poreznog i financijskog prava koje državni odvjetnik i policija nemaju. Kvalitetan nalaz Porezne uprave u određenim okolnostima može uspješno supstituirati knjigovodstveno-financijski nalaz.

Možemo zaključiti da je koordinacija posebno važna kod financijskih istraga (izvida). Financijske istrage su sve samo ne jednostavne, jer je najčešće daleko lakše prikupiti podatke o samom djelu nego o imovini, njezinom porijeklu i titularu.

5.b) Zajednički rad zamjenika državnog odvjetnika iz kaznenih i građanskih odjela

Za provođenje financijske istrage potrebno je interdisciplinarno znanje i znanje iz širokog spektra prava (građanskog prava, bankarskih i poreznih propisa, vrijednosnih papira, trgovačkog prava itd.).

Financijska istraga je lakša i brža ako postoje potrebne evidencije i registri, ako se redovito ažuriraju i ako je moguć pristup podacima.

Pri raščlambi tih podataka i njihovu korištenju potrebna su specijalistička pravna i druga znanja. Kako posebna specijalistička znanja s drugih pravnih područja imaju zamjenici državnog odvjetnika koji rade u građansko-upravnim odjelima, u slučajevima provođenja složenih financijskih istraga u istražne timove koji provode te istrage (izvide) uključuju se i zamjenici državnih odvjetnika koji rade na građanskim i upravnim predmetima.

5.c) Izvidi državnog odvjetnika

Kad prilikom provođenja redovitih izvida državni odvjetnik ne može sam prikupiti potrebne obavijesti, on u većini slučajeva na temelju članka 174. stavka 2. Zakona o kaznenom postupku traži od policije prikupljanje potrebnih obavijesti odnosno provođenje određenih mjera.

Slično će većina državnih odvjetnika postupiti i prilikom provođenja financijske istrage (izvida): jednostavno će zatražiti od policije prikupljanje svih podataka o kaznenom djelu i počinitelju. Eventualno će u svom zahtjevu navesti da je potrebno obaviti i pojedine radnje kako bi se utvrdila visina pribavljene imovinske koristi.

Međutim, to u pravilu nije dovoljno. Naša dosadašnja iskustva pokazuju da državni odvjetnik u takvim slučajevima ne smije biti pasivan, on mora sam preuzeti inicijativu, koristiti se svim mogućnostima koje ima na raspolaganju kako bi saznao osnovne podatke o imovini osumnjičenika, bez kojih zapravo i ne može očekivati uspjeh u provođenju financijske istrage.

Državni odvjetnik će zatražiti od policije da mu, koristeći se operativnim tehnikama, pribavi podatke o tome kakvog je imovnog stanja osumnjičenik, postoje li indikatori o velikom trošenju ili o imovini koja prelazi njegove legalne prihode. Nakon tih prvih saznanja, ako ona pokazuju veliku razliku između legalnih i ilegalnih prihoda, državni odvjetnik poduzima i druge mjere kako bi utvrdio visinu nezakonito stečene imovine odnosno gdje se ta imovina nalazi. Prvenstveno će tražiti potrebne podatke od Porezne uprave.

Važno je još jednom istaknuti da u pojedinim slučajevima gospodarskog ili organiziranog kriminaliteta odnosno stalnog počinjenja kaznenih djela koji su motivirani imovinskom koristi nije dovoljno samo utvrditi imovinsku korist stečenu izvršenjem tog kaznenog djela. Podatke o toj koristi u pravilu prilikom provođenja redovitih izvida radi prikupljanja podataka o postojanju osnovane sumnje da je upravo ta osoba počinitelj kaznenog djela prikuplja policija. Financijska istraga je puno šira, cilj je utvrđivanje sve nezakonito stečene imovine, gdje se ona nalazi i što je poduzeo počinitelj da bi prikrio njezin izvor.

Kao što je već istaknuto, te podatke treba pribaviti radi oduzimanja nezakonito stečene koristi, i to kod organiziranog kriminala kroz institut proširenog oduzimanja, a kod ostalih kaznenih djela kod kojih to nije moguće kroz vođenje postupka za kazneno djelo pranja novca, ako postoji osnovana sumnja da je to djelo počinjeno.

Riječ je o iznimno složenom poslu koji zahtijeva posebna multidisciplinarna znanja i samo je dio državnih odvjetnika, i to iznimno mali dio, osposobljen za vođenje financijskih istraga. Državni odvjetnik ovdje ne može biti pasivan, on se koristi svim dopuštenim metodama kako bi saznao osnovne podatke o koristi, gdje se nalazi i kako do nje doći. Državni odvjetnik paralelno traži po-

datke od policije, Porezne uprave, Ureda za sprječavanje pranja novca i drugih državnih tijela koja mu te podatke mogu dati. Koristi se i posebnim izvidnim mjerama i operativnim podacima policije i pojedinih agencija. Često je nužno sazvati sva državna tijela koja mogu imati korisne podatke i na zajedničkim sastancima (koordinaciji) te podatke analizirati i nakon toga se dogovoriti koje će se daljnje mjere i radnje poduzeti.

Nakon što je prikupio osnovna saznanja o imovini, slijedi mukotrpan put utvrđivanja gdje se imovina nalazi. To je ujedno i najsloženiji dio financijske istrage. Državni odvjetnik sam ili preko drugih državnih tijela slijedi tokove novca, prati tu imovinu i nastoji prikupiti podatke koji mu daju osnova za podnošenje prijedloga istražnom sucu za određivanje privremenih mjera osiguranja.

Prilikom vođenja financijske istrage ne vrijede uobičajena pravila, podnošenje kaznene prijave ne zaustavlja provođenje tih radnji, dapače tek tada treba poduzimati sve da bi se pratila imovina, da bi se osujetilo njezino otuđivanje.

Postoje velike razlike u ovlastima u provođenju financijskih istraga u predmetima gospodarskog kriminala za koje su nadležni redoviti sudovi i u predmetima organiziranog kriminala iz nadležnosti Ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta. Te su razlike posebno velike u ovlastima prema bankama i drugim pravnim osobama i državnim tijelima.

U redovitom postupku državni odvjetnik može predložiti istražnom sucu da na temelju članka 219. stavka 3. Zakona o kaznenom postupku i prije pokretanja istrage odnosno i prije pokretanja postupka za oduzimanje imovinske koristi zatraži od banke da mu dostavi podatke o bankovnim računima osumnjičenika ili druge osobe protiv koje će se voditi postupak za oduzimanje imovinske koristi pribavljene kaznenim djelom, ako postoji vjerojatnost da se na bankovnim računima nalaze sredstva pribavljena sudjelovanjem u kaznenim djelima koje je počinila grupa (članak 89. stavak 22. Kaznenog zakona), ili zločinačka organizacija (članak 89. stavak 23. Kaznenog zakona), ili kaznenim djelom zlouporabe opojnih droga (članak 173. Kaznenog zakona) i ona za koja je propisana kazna zatvora više od tri godine. Međutim, kako su kaznena djela koje je počinila grupa (članak 89. stavak 22. Kaznenog zakona) ili zločinačka organizacija (članak 89. stavak 23. Kaznenog zakona) u nadležnosti Ureda, faktično navedena odredba u praksi u redovitom postupku može doći do primjene za kazneno djelo iz članka 173. stavka 2. KZ i faktično je najviše primjenjuje Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta za kaznena djela iz svoje nadležnosti.

U tom slučaju državni odvjetnik može predložiti sudu da na osnovi članka 219. stavaka 5. i 6. Zakona o kaznenom postupku naloži pravnoj ili fizičkoj osobi privremenu obustavu izvršenja financijske transakcije za koju postoji sumnja da predstavlja kazneno djelo, da služi prikrivanju kaznenog djela ili

prikrivanju dobiti ostvarene kaznenim djelom. Navedena financijska sredstva i gotovinski iznosi novca u domaćoj i stranoj valuti privremeno se oduzimaju prema članku 211. stavku 1. ZKP-a, deponiraju na poseban račun i čuvaju do okončanja postupka odnosno do ispunjenja uvjeta za njihovo vraćanje. Dakle, u ovom slučaju samo je sud nadležan odrediti privremeno oduzimanje financijskih sredstava odnosno gotovog novca, i to na prijedlog državnog odvjetnika.

Člancima 21.a do 21.f ZUSKOK-a određene su ovlasti Ureda prema drugim državnim tijelima. Posebno treba istaknuti značenje odredbe članka 21.d ZUSKOK-a kojom se propisuje suradnja Ureda s Poreznom upravom u slučajevima kada izvidi policije ili državnog odvjetništva pokazuju da postoje naznake organiziranog kriminaliteta kod kaznenih djela koja su počinjenja s ciljem pribavljanja veće imovinske koristi. Ured je tada dužan od nadležne upravne organizacije Ministarstva financija zatražiti kontrolu poslovanja pravne i fizičke osobe i privremeno oduzimanje novca, vrijednosnih papira, predmeta i dokumentacije koji mogu poslužiti kao dokaz o kaznenom djelu ili imovini ostvarenoj kaznenim djelom te zatražiti obavijest o podacima u vezi s neobičnim i sumnjivim transakcijama.

Prema članka 21.e ZUSKOK-a, na zahtjev Ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta Ured za sprječavanje pranja novca dužan je dati sve raspoložive podatke o transakcijama za koje postoji sumnja da je riječ o pranju novca i izvršiti potrebne provjere radi utvrđivanja postojanja takvih transakcija, a državni inspektori ovlašteni za privremeno oduzimanje i zadržavanje sumnjivih predmeta, sredstava ili imovine dužni su uz obavijest Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta dostaviti zapisnik o poduzetoj radnji i prijepis odluke o oduzimanju ili zadržavanju.

Napose, za ovaj dio izlaganja bitna je odredba članka 42. Zakona o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta prema kojoj u slučaju sumnje da određena osoba na svojim bankovnim računima prima, drži ili na drugi način posluje s prihodima ostvarenim kaznenim djelom organiziranog kriminala ili korupcije, a ti prihodi su važni za izvide i istragu tih kaznenih djela ili je riječ o prihodima koji po zakonu moraju biti oduzeti, banka je na zahtjev Ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta dužna u zatraženom roku dostaviti podatke o tim računima, a ako ne postupi po zahtjevu, Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta zatražit će od istražnog suca da odluči o zahtjevu. Istražni sudac može banci naložiti da postupi po zahtjevu Ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta, da prati platni promet na računima određene osobe te da za to vrijeme redovito izvješćuje Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta o transakcijama na računu koji se prati.

5.d) Prijedlog državnog odvjetnika za određivanje privremenih mjera osiguranja

Postoje znatne razlike u pogledu mogućnosti podnošenja prijedloga za određivanje privremenih mjera osiguranja u redovitoj nadležnosti i za kaznena djela iz nadležnosti Ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta.

Međutim, bez obzira na to podnosi li prijedlog državni odvjetnik za kaznena djela iz redovite nadležnosti ili ravnatelj Ureda, prije podnošenja prijedloga moraju se pribaviti oni podaci o imovini koji omogućuju sudu određivanje privremene mjere osiguranja. Stoga državni odvjetnik koji podnosi prijedlog mora poznavati odredbe Ovršnog zakona koje se odnose na podnošenje prijedloga, a naravno ravnatelj Ureda mora dobro poznavati posebne odredbe ZUSKOK-a koje se odnose na "zamrzavanje" imovine, koje se također velikim dijelom oslanjaju na odredbe Ovršnog zakona.

Stoga je u slučajevima predlaganja privremenih mjera osiguranja, osobito ako se one predlažu za više osoba ili za različitu imovinu, nužno uključiti u rad i zamjenika državnog odvjetnika iz građansko-upravnog odjela.

Predlaganje privremenih mjera osiguranja ne treba brkati s istražnom radnjom iz stavka 5. članka 219. Zakona o kaznenom postupku, koja se odnosi na mogućnost da sud rješenjem naloži pravnoj ili fizičkoj osobi da privremeno obustavi izvršenje financijske transakcije. Tom istražnom radnjom, naravno ako su ispunjeni uvjeti za njezinu primjenu, treba se u praksi koristiti kad postoji sumnja da je financijska transakcija kazneno djelo, da služi prikrivanju kaznenog djela ili prikrivanju dobiti ostvarene kaznenim djelom.

i. Prijedlog za određivanje privremene mjere osiguranja za kaznena djela iz nadležnosti Ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta

U slučajevima u kojima je provođenjem izvida utvrđeno da pripadnici grupe ili zločinačke organizacije imaju imovinu koja znatno premašuje njihove legalne prihode potrebno je odmah nakon saznanja za te činjenice poduzeti mjere da osumnjičenik tu imovinu ne može sakriti ili otuđiti. Ako se to na vrijeme ne učini, postoje veliki izgledi da će do pokretanja kaznenog postupka osumnjičena osoba tu imovinu sakriti ili prenijeti na drugu osobu, koja može dalje, raspoložujući tom imovinom, prodati je ili poduzeti druge mjere da bi se spriječilo oduzimanje.

Člancima 44. do 56. Zakona o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta uređuje se postupak po kojemu Ured i sudovi prethodnim ili privremenim mjerama (mjere osiguranja) osiguravaju prisilno oduzimanje

sredstva, prihoda ili imovine ostvarene kaznenim djelima iz nadležnosti Ureda. Taj postupak nije kazneni postupak i u njemu se na odgovarajući način primjenjuju odredbe Ovršnog zakona ako odredbama ZUSKOK-a nije što drugo propisano.

“Zamrzavanje”⁷ imovine osumnjičenika ne treba brkati s oduzimanjem te imovine, pri čemu se primjenjuju odredbe za oduzimanje imovinske koristi iz Zakona o kaznenom postupku.

Postupak prisilnog osiguranja oduzimanja sredstva, prihoda ili imovine pokreće Ured po službenoj dužnosti. Postupak je hitan i može se pokrenuti prije kaznenog postupka.

Postupak osiguranja prisilnog oduzimanja sredstava, prihoda ili imovine vodi te rješenje o mjeri osiguranja prije započinjanja kaznenog postupka donosi sudac pojedinac jednog od sudova nadležnih za vođenje kaznenog postupka iz nadležnosti Ureda. U pravilu je to istražni sudac, dok je za provedbu mjere osiguranja mjesno nadležan sud koji bi bio mjesno nadležan za provedbu u ovršnom postupku.

Zahtjev Ureda za pokretanje postupka iz članka 44. stavka 1. toga zakona sadržava:

- kratak činjenični opis kaznenog djela i njegov zakonski naziv,
- opis sredstva, prihoda ili imovine ostvarene kaznenim djelom iz nadležnosti Ureda,
- podatke o pravnoj ili fizičkoj osobi koja ta sredstva, prihode ili imovinu drži,
- razloge za sumnju da su sredstva izravno ili neizravno u vezi s počinjenim kaznenim djelima iz prijedloga i da postoji vjerojatnost da će protivnik osiguranja onemogućiti ili znatno otežati oduzimanje imovine, sredstava ili prihoda stečenih kaznenim djelima.

Sud će na prijedlog Ureda odrediti mjeru osiguranja prisilnog oduzimanja sredstava, prihoda ili imovine ostvarene kaznenim djelom iz članka 21. Zakona ako utvrdi da:

- postoje osnove sumnje da su sredstva, prihod ili imovina izravno ili neizravno ostvareni kaznenim djelom iz nadležnosti Ureda,
- da vrijednost tih sredstava, prihoda ili imovine prelazi ukupnu svotu od 100.000,00 kuna i
- da postoje osnove sumnje da će počinitelj prije započinjanja kaznenog postupka ili u njegovu tijeku onemogućiti ili znatno otežati oduzimanje

---

⁷ Pojmom “zamrzavanje” koristi se Konvencija o pranju, traženju i privremenom oduzimanju i oduzimanju imovinske koristi stečene kaznenim djelom i financiranje terorizma, Vijeća Europe, Varšava, 2005. Pojmom “zamrzavanje” obuhvaća se privremena zabrana prijenosa, uništenja, konverzije, raspolaganja ili premještanja imovine ili privremeno čuvanje ili kontrola imovine na temelju naloga izdanog od suda ili drugog nadležnog tijela.

sredstava, prihoda ili imovine ostvarene kaznenim djelom iz nadležnosti Ureda.

Kao mjeru osiguranja iz stavka 1. ovoga članka sud može odrediti jednu ili više od mjera iz Ovršnog zakona, a osobito:

- zabilježbu založnoga prava na nekretnini protivnika ili na pravu uknjiženom na nekretnini,
- koju od mjera osiguranja pljenidbom nekretnina koje nisu upisane u zemljišne knjige, pljenidbom ili čuvanjem ili upravom nad pokretnim stvarima, novčane tražbine, primanja iz ugovora o radu ili službe te svih drugih imovinskih ili materijalnih prava kao i pljenidbu isprava o dionici i drugih vrijednosnih papira protivnika,
- zabranu banci ili pravnoj osobi koja obavlja poslove platnoga prometa da protivniku ili trećoj osobi po njegovu nalogu isplati s njegova računa novčani iznos za koji je određena mjera osiguranja. Taj iznos ne može se prenijeti s toga računa dok zabrana traje.

Mjeru osiguranja sud određuje odmah, a najkasnije dvanaest sati nakon primitka zahtjeva predlagatelja. U rješenju kojim se određuje mjera osiguranja sud će označiti vrijednost sredstva odnosno iznos prihoda ili koristi ostvarene kaznenim djelom i vrijeme za koje se ona određuje.

Nakon započinjanja kaznenog postupka za odlučivanje o produljenju roka na koji je mjera osiguranja bila određena nadležan je sud pred kojim se vodi kazneni postupak. Za odlučivanje u sporovima koji nastanu u povodu ovrhe mjesno je nadležan sud provedbe mjere osiguranja.

ii. Za kaznena djela gospodarskog kriminala i druga kaznena djela iz redovite nadležnosti

Za razliku od postupka prema odredbama ZUSKOK-a, u redovitom kaznenom postupku nije moguće prije pokretanja kaznenog postupka ishoditi privremene mjere osiguranja.

Samim time česti su slučajevi da je kasnije oduzimanje imovinske koristi stečene kaznenim djelom odnosno namirenje oštećenika koji je podnio imovinskopravni zahtjev onemogućeno, jer nakon saznanja da se provode izvidi osumnjičenik sklanja imovinu kako bi osujetio njezino oduzimanje.

Dok oštećenik, ako ima saznanja o imovini osumnjičenika stečenoj izvršenjem kaznenog djela na njegovu štetu, može podnošenjem tužbe i zahtijevanjem privremenih mjera osiguranja u parničnom postupku osigurati svoj tužbeni zahtjev, takve mogućnosti nema državni odvjetnik kad je riječ o oduzimanju imovinske koristi stečene kaznenim djelom.

Smatram da bi bilo nužno izmijeniti odredbe Zakona o kaznenom postupku kako bi se i za kaznena djela gospodarskog kriminaliteta i neka druga kazne-

na djela omogućilo izdavanje privremene mjere osiguranja i prije pokretanja kaznenog postupka, barem u visini imovinske koristi stečene tim kaznenim djelom.

U svezi s određivanjem privremenih mjera osiguranja postoji posebna uputa za rad državnih odvjetnika. Uputa nalaže državnim odvjetnicima predlaganje određivanja privremenih mjera osiguranja bez obzira na obveze suda. Naime, u članku 467. ZKP-a određeno je da će sud po službenoj dužnosti, kad dolazi u obzir oduzimanje imovinske koristi, prema odredbama koje važe za ovršni postupak odrediti privremene mjere osiguranja.

Kako sud ponekad propušta odrediti privremene mjere osiguranja, državni odvjetnik treba, ako su provedenim izvidima prikupljeni podaci da je počinjenim kaznenim djelom pribavljena imovinska korist, a posebno kad se stjecanje te imovine prikriva pranjem novca, prenošenjem imovine na druge osobe i sl., predložiti sudu određivanje privremene mjere osiguranja. Još jednom treba naglasiti da je cilj privremenih mjera osiguranja u složenim slučajevima gospodarskog kriminaliteta i općenito kad je riječ o imovini veće vrijednosti spriječiti osobu prema kojoj su privremene mjere određene da raspolaže tom imovinom, jer je to jedini način da bi se imovinska korist stečena izvršenjem kaznenog djela poslije mogla uspješno oduzeti.

U navedenom napatku Državnog odvjetništva Republike Hrvatske među ostalim se navodi: "Budući da po toj odredbi sud privremenu mjeru osiguranja donosi po službenoj dužnosti, što podrazumijeva i prikupljanje podataka o imovini okrivljenika, prijedlog za donošenje mjere ne mora biti konkretiziran. Dostatno je predložiti da se radi osiguranja izvršenja oduzimanja imovinske koristi koju je okrivljenik pribavio kaznenim djelom donese privremena mjera zabrane otuđenja ili opterećenja njegove pokretne i nepokretne imovine, odnosno privremena mjera zabrane otuđenja ili opterećenja prema osobi kod koje se ta imovina nalazi."

Međutim, valja istaknuti da će državni odvjetnik znatno pomoći sudu ako je njegov prijedlog konkretan i ako je u njemu u skladu s odredbama Ovršnog zakona navedena imovina za koju se predlaže određivanje privremene mjere osiguranja, kao i mjera određivanje koje se traži.

6. PRIVREMENE MJERE OSIGURANJA IMOVINE KOJA SE MOŽE ODUZETI U KAZNENOM POSTUPKU

Prije ili neposredno nakon pokretanja kaznenog postupka imovinska korist stečena izvršenjem kaznenih djela može se u Zakonom određenim slučajevima privremeno oduzeti od počinitelja. Najčešće je to u praksi privremeno oduzimanje predmeta prilikom pretrage ili pregleda vozila, a daleko će se rjeđe raditi o određivanju privremenih mjera osiguranja.

6.a) Privremeno oduzimanje

Člankom 218. stavkom 1. Zakona o kaznenom postupku određeno je da će se predmeti koji se prema Kaznenom zakonu imaju oduzeti ili koji mogu poslužiti pri utvrđivanju činjenica u kaznenom postupku privremeno oduzeti i na temelju sudske odluke osigurat će se njihovo čuvanje.

U pravilu se privremeno oduzimaju predmeti kojima je kazneno djelo počinjeno (sredstva), predmeti pribavljeni kaznenim djelom i dokazi. Tako će, na primjer, kod kaznenog djela primanja mita policija u pravilu nakon što je počinitelj primio mito na temelju prije ishođenog naloga za pretragu pretražiti njegove prostorije i njega osobno i tom prilikom oduzeti novac stečen izvršenjem kaznenog djela. Isto tako prilikom pretrage kod osumnjičenika koji se bavi prodajom narkotika u pravilu će se privremeno oduzeti nađeni novac jer postoji velika vjerojatnost da je stečen izvršenjem kaznenog djela.

Policija, dakle, može privremeno oduzeti samo direktni prihod pribavljen kaznenim djelom i dokaze (ukradeno vozilo, novčanice pribavljene pljačkom banke, itd.).

6.b) Privremene mjere osiguranja

Prijedlog za izdavanje privremene mjere osiguranja može podnijeti oštećenik radi osiguranja imovinskopravnog zahtjeva, ali isto tako i državni odvjetnik u slučajevima u kojima je osumnjičenik počinjenjem kaznenog djela stekao znatnu imovinsku korist. Kao što je to naprijed pod 5.d) i istaknuto, za kaznena djela iz nadležnosti Ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta vrijede posebne odredbe.

Kako članak 82. stavak 3. Kaznenog zakona određuje da će se imovinska korist oduzeti i kad se po bilo kojoj pravnoj osnovi nalazi kod treće osobe, a nije stečena u dobroj vjeri, to znači da se privremene mjere osiguranja mogu odrediti i prema trećoj osobi kod koje se nalazi imovina stečena izvršenjem kaznenog djela, a ne samo prema okrivljeniku.

U praksi se privremene mjere osiguranja određuju kako prema okrivljeniku, njegovim bližim srodnicima, tako i prema bankama odnosno drugim osobama kod kojih je ta imovina po bilo kojoj osnovi. Naravno, ako već provođenjem izvida utvrdimo da je ta druga osoba tu imovinu stekla u dobroj vjeri, tada se od te osobe ta imovina ne može oduzeti i u tom slučaju nećemo predlagati privremene mjere osiguranja.

Rješenje o privremenoj mjeri osiguranja donosi u istrazi istražni sudac. Nakon podignute optužnice rješenje donosi izvan glavne rasprave predsjednik vijeća, a na glavnoj raspravi vijeće.

U rješenju o određivanju privremene mjere istražni sudac ili sud će, ako je to potrebno s obzirom na vrstu mjere i svrhu koja se njome treba postići, odrediti na prijedlog predlagatelja osiguranja ovršne radnje kojom će se privreme-

na mjera prisilno ostvariti te predmet osiguranja (stvari i prava na kojima se po zakonu može provesti ovrha radi ostvarenja osiguranja). Žalba na rješenje o privremenoj mjeri ne zadržava njegovo izvršenje.

Ovršni zakon razlikuje privremene mjere radi osiguranja novčane tražbine i privremene mjere radi osiguranja nenovčane tražbine.

i. Privremene mjere radi osiguranja novčane tražbine

Prema članku 296. Ovršnog zakona, privremena mjera radi osiguranja novčane tražbine može se odrediti ako predlagatelj osiguranja učini vjerojatnim postojanje tražbine i opasnost da će bez takve mjere protivnik osiguranja spriječiti ili znatno otežati naplatu tražbine time što će svoju imovinu otuđiti, prikriti ili na drugi način njome raspolagati.

Vrste privremenih mjera radi osiguranja novčane tražbine određene su u članku 297. Ovršnog zakona. Prema tom članku, radi osiguranja novčane tražbine može se odrediti svaka mjera kojom se postiže svrha takva osiguranja, a osobito:

- zabrana protivniku osiguranja da otuđi ili optereti pokretnine, oduzimanje tih stvari i njihovo povjeravanje na čuvanje predlagatelju osiguranja ili trećoj osobi,
- oduzimanje i polaganje gotovoga novca, vrijednosnih papira i sl. u sud odnosno kod javnoga bilježnika,
- zabrana protivniku osiguranja otuđenja ili opterećenja svoje nekretnine ili stvarnih prava koja su na nekretnini uknjižena u njegovu korist, uz zabilježbu te zabrane u zemljišnu knjigu,
- zabrana dužniku protivnika osiguranja da dobrovoljno ispuni svoju obvezu protivniku osiguranja te zabrana protivniku osiguranja da primi ispunjenje te obveze odnosno da raspolaže svojim tražbinama,
- nalog pravnoj osobi koja obavlja poslove platnoga prometa da protivniku osiguranja ili trećoj osobi, na temelju naloga protivnika osiguranja, uskrati s dužnikova računa isplatu novčanoga iznosa za koji je određena privremena mjera.

Zabrane iz članka 297. stavka 1. Ovršnog zakona smatraju se provedenima dostavom osobi kojoj su izrečene odnosno dostavom zemljišnoknjižnom odjelu suda.

ii. Privremene mjere radi osiguranja nenovčane tražbine

Za razliku od novčanih tražbina, za koje se privremene mjere osiguranja mogu odrediti ako predlagatelj osiguranja učini vjerojatnim postojanje tražbine i opasnost da će bez takve mjere protivnik osiguranja spriječiti ili

znatno otežati naplatu tražbine time što će svoju imovinu otuđiti, prikriti ili na drugi način njome raspolagati, radi osiguranja nenovčane tražbine može se odrediti privremena mjera ako predlagatelj osiguranja učini vjerojatnim postojanje svoje tražbine, zatim:

- ako učini vjerojatnom i **opasnost** da bi bez takve mjere protivnik osiguranja spriječio ili znatno otežao ostvarenje tražbine, osobito time što bi promijenio postojeće stanje stvari, ili
- ako učini vjerojatnim da je mjera potrebna da bi se **spriječilo nasilje ili nastanak nenadoknadive štete** koja prijete.

Prema članku 299. Ovršnog zakona, radi osiguranja nenovčanih tražbina može se odrediti svaka mjera kojom se postiže svrha takva osiguranja, a osobito:

- zabrana otuđenja i opterećenja pokretnina na koje je upravljena tražbina, njihovo oduzimanje i povjeravanje na čuvanje predlagatelju osiguranja ili trećoj osobi,
- zabrana otuđenja i opterećenja dionica, udjela ili poslovnoga udjela na koje je upravljena tražbina, uz zabilježbu zabrane u knjigu dionica, udjela ili poslovnih udjela, a po potrebi i u sudskom upisniku; zabrana korištenja ili raspolaganja pravima na osnovi takvih dionica, udjela ili poslovnih udjela; povjeravanje dionica, udjela ili poslovnih udjela na upravu trećoj osobi; postavljanje privremene uprave društvu,
- zabrana otuđenja i opterećenja drugih prava na koja je upravljena tražbina, uz povjeravanje uprave tim pravima trećoj osobi,
- zabrana otuđenja i opterećenja nekretnine na koju je upravljena tražbina ili stvarnih prava upisanih na nekretnini na koja je upravljena tražbina, uz zabilježbu zabrane u zemljišnu knjigu; oduzimanje nekretnine i njezino povjeravanje na čuvanje i upravu predlagatelju osiguranja ili trećoj osobi,
- zabrana dužniku protivnika osiguranja da protivniku osiguranja preda stvari, prenese koje pravo ili obavi koju drugu nenovčanu činidbu na koju je upravljena tražbina,
- zabrana protivniku osiguranja da poduzima radnje koje mogu nanijeti štetu predlagatelju osiguranja te zabrana da se provedu promjene na stvarima na koje je upravljena tražbina,
- nalog protivniku osiguranja da obavi određene radnje potrebne da bi se sačuvale pokretnine ili nekretnina ili da bi se održalo postojeće stanje stvari,
- ovlast predlagatelju osiguranja da zadrži stvari protivnika osiguranja koje se kod njega nalaze i na koje se tražbina odnosi, sve dok se parnica pravomoćno ne završi, itd.

U presudi kojom se okrivljenik proglašava krivim sud će ukinuti privremene mjere osiguranja, ako već prije toga nisu ukinute.

Privremene mjere osiguranja primjenjuju se i u slučajevima pružanja međunarodne pravne pomoći u skladu s konvencijskim pravom.⁸

7. UPRAVLJANJE ZAMRZNUTOM ILI PRIVREMENO ODUZETOM IMOVINOM

Cilj privremenih mjera osiguranja je sačuvati vrijednost imovine zabranom raspolaganja time što će se imovina pohraniti, čuvati, prodati ili će se uporabom tih mjera upravljati zamrznutom imovinom. Koja je mjera određena, zavisi od vrste imovine (pokretna ili nekretnina).

Postojećim zakonskim propisima nije riješeno pitanje upravljanja privremeno oduzetom imovinom i to je pitanje nužno što prije riješiti.

O tome tko će se brinuti, na primjer, o složenom i skupom postrojenju, tko će rukovoditi procesom proizvodnje u pojedinoj tvornici koja je privremeno oduzeta nema posebnih odredbi u Zakonu o kaznenom postupku, jedino odredba članka 50. stavka 3. ZUSKOK-a propisuje da se mjere osiguranja određuju u korist Republike Hrvatske ili pravne osobe koju odredi ministar nadležan za poslove pravosuđa. Takva uredba nije donesena i za sada se ne zna tko bi, na primjer, upravljao trgovačkim društvom ili tehnološki složenim postrojenjem u slučaju privremenog oduzimanja po odredbama ZUSKOK-a.

Postoje razmišljanja da bi tom imovinom trebala upravljati Uprava za izvršenje kaznenih sankcija Ministarstva pravosuđa. Međutim, ta uprava nema posebnih specijaliziranih odjela i stručnjaka koji bi to radili.

To je pitanje nužno što prije riješiti jer je i to jedan od razloga da se privremene mjere osiguranja prema odredbama ZUSKOK-a ne primjenjuju u odnosu na cjelokupnu imovinu osumnjičenih osoba.

8. DOKAZIVANJE IMOVINSKE KORISTI STEČENE KAZNENIM DJELOM

Zakon o kaznenom postupku u člancima 464. do 471. uređuje postupak u svezi s oduzimanjem imovinske koristi pribavljene kaznenim djelom.

U članku 464. određeno je da se imovinska korist postignuta izvršenjem kaznenog djela utvrđuje u kaznenom postupku po službenoj dužnosti, s time da su sud i drugo tijelo pred kojima se vodi kazneni postupak dužni u tijeku postupka prikupljati dokaze i istraživati okolnosti koje su važne za utvrđivanje imovinske koristi.

---

⁸ Na primjer: Konvencija o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenoga kaznenim djelom (ETS 141), NN - Međunarodni ugovori br. 14 od 9. 10. 1997.

Zakon nadalje određuje da se u slučaju ako je oštećenik stavio imovinsko-pravni zahtjev za povrat stvari pribavljenih kaznenim djelom odnosno svotu koja odgovara vrijednosti stvari, imovinska korist utvrđuje samo u onom dijelu koji nije obuhvaćen imovinskopравnim zahtjevom.

U članku 465. Zakona o kaznenom postupku uređuje se postupak pozivanja i ispitivanja osobe na koju je imovinska korist prenesena.

U izreci odluke sud mora navesti koji se predmet odnosno novčani iznos oduzima, a ovjereni prijepis odluke dostavlja se i osobi na koju je imovinska korist prenesena i predstavniku pravne osobe ako je sud izrekao oduzimanje imovinske koristi od te osobe.

Navedene odredbe odnose se na oduzimanje imovinske koristi na temelju članka 82. stavka 1. Kaznenog zakona. Postavlja se pitanje kako će sud postupati prilikom "proširenog oduzimanja" (članak 82. stavak 2. Kaznenog zakona), jer u svezi s tim oduzimanjem u Zakonu o kaznenom postupku nema posebnih odredbi.

8.a) Teret dokazivanja

U pravilu prihod koji je stečen određenim kaznenim djelom koje je predmet istrage ili za koje je počinitelj osuđen jedina je imovina koja se može oduzeti.

Iznimka je prošireno oduzimanje za kaznena djela iz nadležnosti Ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta. Na određeni je način veza između konkretnog kaznenog djela i visine (prikrivenog) prihoda do određene mjere oslabljena u slučaju oduzimanja ako je počinitelj proglašen krivim za kazneno djelo pranja novca.

U slučaju proširenog oduzimanja na temelju članka 82. stavka 2. Kaznenog zakona u određenoj mjeri teret dokazivanja porijekla imovine prebacuje se na okrivljenika. Naime, prema toj odredbi pored oduzimanja prihoda koji je stečen određenim (dokazanim) kaznenim djelom moguće je oduzimanje dodatne imovine (koristi) koju je ostvarila grupa ljudi ili zločinačka organizacija koja je u vremenskoj povezanosti s počinjenim kaznenim djelom i za koju se osnovano može smatrati da potječe od tog djela, jer se njezino zakonito podrijetlo ne može utvrditi.

U tom slučaju počinitelj može osujetiti oduzimanje ako sudu predoči dokaze o tome da je tu imovinu stekao na zakonit način (npr. nasljedstvo za koje se nije znalo) i samim time je u određenoj mjeri na njega prebačen teret dokazivanja.

Kako je riječ o novoj odredbi kojom je djelomično teret dokazivanja prebačen na okrivljenika, valja očekivati da će se i u postupku pred našim sudovima postaviti pitanje je li ta odredba u skladu s Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Takva odredba nije u suprotnosti s konvencijskim pravom jer, na primjer, UN-ove Bečka konvencija⁹ i Konvencija iz Palerma (TOC) predlažu državama razmatranje mogućnosti traženja od počinitelja kaznenog djela dokazivanja zakonitog porijekla prihoda za koji se tvrdi da je stečen kaznenim djelom ili druge imovine koja može biti predmet oduzimanja, ako je takav zahtjev u skladu s načelima domaćeg prava i vrstom sudskog i drugih postupaka.

Europski sud za ljudska prava razvio je sudsku praksu i standarde prema kojima je takvo zakonsko rješenje u skladu s Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.¹⁰ Europski sud za ljudska prava u nekoliko je predmeta procjenjivao usklađenost unutrašnjeg zakonodavstva država s ECHR-om.¹¹

U predmetu *Phillips protiv Velike Britanije*¹² Europski sud za ljudska prava zauzeo je stajalište da zakonska pretpostavka da je riječ o imovini stečenoj izvršenjem kaznenog djela trgovanja narkoticima (jer ne postoje podaci o njezinu legalnom stjecanju) nije primijenjena da bi se olakšalo utvrđivanje krivnje optuženika za kazneno djelo, nego kako bi domaći sud mogao ocijeniti i utvrditi iznos imovinske koristi u nalogu za oduzimanje.

Pretpostavka nevinosti prema toj je odluci relevantna dok se osoba ne proglasi krivom, ali nije primjenjiva tijekom postupka određivanja i izricanja kazne koji slijedi nakon presude, osim ako se tijekom tog postupka ne iznesu nove optužbe protiv okrivljenika.

Sud za ljudska prava odbio je Phillipsovu tvrdnju da je njegovo pravo na pravično suđenje, uključujući pravo da ne kaže ništa čime "bi se mogao inkriminirati", povrijeđeno time što se morao izjasniti o porijeklu imovine kojom je raspolagao u posljednjih šest godina. Sud za ljudska prava zaključio je da sustav u kojem se koriste pretpostavke sadržava dovoljno zaštite kako bi se osiguralo pravično suđenje. Pretpostavka o tome da ta imovina potječe od počinjenja kaznenih djela može se pobiti ako je optuženik dokazao, ponovo na osnovi vjerojatnosti, da je imovinu stekao na drugi način, a ne nezakonitom trgovanjem drogom. Posebno je istaknuto da je sud imao diskrecijsko pravo ne primijeniti tu pretpostavku ako bi njezina primjena mogla dovesti do ozbiljne opasnosti - neizvršenje pravde.

Phillips je također tvrdio da kazna oduzimanja koja mu je izrečena znači ometanje njegova prava na mirno uživanje imovine i da je time je prekršen članak 1. Prvog protokola Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih

---

⁹ Konvencija o pranju, traženju i privremenom oduzimanju i oduzimanju imovinske koristi stečene kaznenim djelom i financiranje terorizma, Vijeća Europe, Varšava, 2005.

¹⁰ Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Vijeća Europe, Rim, 4. studenoga 1950.

¹¹ Vidi CARPO, Financijske istrage i oduzimanje imovine stečene kaznenim djelima

¹² Predmet *Phillips protiv Velike Britanije*, 5.7.2001.

sloboda. Europski sud za ljudska prava na to je odgovorio kako naloži za oduzimanje koji se temelje na pretpostavkama iz Zakona iz 1994. godine¹³ djeluju kao prevencija za one koji razmišljaju da se bave nezakonitim prometom drogama te im je cilj da osobu liše prihoda koji je stekla od trgovine drogom i da spriječe da taj novac bude ubuduće uporabljen za trgovinu drogom. Zato ometanje optuženika da mirno uživa u svojoj imovini nije bilo nerazmjerno i ostvaren je razuman odnos proporcionalnosti između upotrijebljenog sredstva i cilja koji se želio ostvariti.

Slijedom iznesenog smatram da je odredba članka 82. stavka 2. Kaznenog zakona u skladu s Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i ne vidim zapreke za njezinu primjenu u kaznenim postupcima za kaznena djela iz nadležnosti Ureda.

8.b) Novi načini vođenja evidencija o imovini i dokazivanje tijekom postupka

Dokazivanje imovine stečene izvršenjem kaznenih djela i općenito utvrđivanje tokova novca skopčano je s velikim teškoćama. Jedna je od njih kako dokazati da je do određene transakcije došlo, kako dokazati da sredstva na određenom računu potječu s računa koji se nalazi u drugoj banci, kako dokazati da je, na primjer, novcem za koji znamo da potječe od prodaje droge i da je položen na određeni račun kupljena nekretnina itd.

Iskustva drugih zemalja, posebno SAD-a, pokazuju da se u praksi pojavljuje ozbiljno pitanje koje će se i kod nas pojaviti. Naime sve se više evidencije o imovini, o tokovima novca, o vrijednosnim papirima vode elektroničkim putem, bez bilo kakvih tragova u pisanom obliku. U nekim slučajevima nije ni moguće dobiti ispise jer je riječ o komunikaciji između strojeva na posebnim strojnim jezicima.

Računalo pohranjuje podatke u obliku različitom od tradicionalne ručno vođene poslovne dokumentacije. Nedostaju mnoga jamstva pouzdanosti, koja nalazimo kod tradicionalnih metoda pohrane informacija. Računala nude nove i često komplicirane načine prezentiranja dokaza, istodobno ne nudeći previše garancija o tome da je riječ o vjerodostojnim podacima.

Sve to već se danas pojavljuje kao ozbiljna teškoća u financijskim istragama i neki noviji primjeri manipulacije s računalnim podacima pojedinih banaka, u kojim slučajevima zbog nesuradnje banaka nije bilo moguće provjeriti njihovu vjerodostojnost, daju naslutiti u kakvim ćemo se teškoćama naći.

---

¹³ Zakon o nezakonitom prometu drogama Velike Britanije iz 1994.

9. ODUZIMANJE IMOVINSKE KORISTI STEČENE KAZNENIM DJELOM

Utvrđivanje visine i vrste nezakonitog prihoda ovisi o načinu počinjenja pojedinog kaznenog djela. U nekim slučajevima to je jednostavno i već se iz samog optužnog akta vidi vrsta ili visina pribavljene koristi (npr. krađa, prijevarena, razbojništvo). Kod teških i složenih kaznenih djela gospodarskog kriminala i organiziranog kriminala, visina i vrsta prihoda utvrđuje se na razne načine i raznim sredstvima, o čemu je više govora bilo prije (operativni rad, izjave, posebne izvidne radnje - prisluškivanje, praćenje itd.). Na primjer, u prikupljanju dokaza o nezakonitom prometu drogama utvrđuje se koliko je droge prodano, po kojoj cijeni i kome. Na osnovi tih podataka priprema se procjena visine prihoda. U slučaju gospodarskog kriminala, šteta ili nezakoniti prihod utvrđuju se ispitivanjem poslovne dokumentacije, također u suradnji s Poreznom upravom i drugim tijelima.

Dosadašnja praksa je pokazala da je dokazati kriminalno porijeklo imovine počinitelju kaznenog djela u mnogim slučajevima veoma teško ili čak nemoguće.

Postupak dokazivanja nešto je lakši kod proširenog oduzimanja u kojem se slučaju dokazuje pripadnost zločinačkoj grupi, vremenska povezanost s kriminalnom aktivnošću i da je korist stečena počinjenjem kaznenih djela jer počinitelj u tom razdoblju nije imao zakonitih prihoda ili su oni u velikom nerazmjeru s imovinom koju ima.

Članak 82. Kaznenog zakona određuje da se imovinska korist oduzima sudskom odlukom kojom se utvrđuje da je kazneno djelo počinjeno. Kad se utvrdi nemogućnost oduzimanja imovinske koristi koja se sastoji od novca, vrijednosnih papira ili stvari u cijelosti ili djelomično, sud je dužan obvezati počinitelja kaznenog djela na isplatu odgovarajuće protuvrijednosti u novčanom iznosu. Isti članak utvrđuje da će se imovinska korist oduzeti kad se po bilo kojem pravnom temelju nalazi kod treće osobe.

Ako počinitelj kaznenog djela prenese prihod na drugu osobu koja je svjesna činjenice da novac potječe od izvršenja kaznenog djela, ta osoba može odgovarati kao prikriatelj i prihod se od nje oduzima. Osim toga, moguće je oduzeti imovinu i od trećih osoba koje nisu stekle imovinsku korist (neki predmet) u dobroj vjeri (po netržišnoj cijeni i koje su trebale ili su mogle znati da bi taj predmet mogao biti nezakonitog porijekla) ili su te osobe bliski srodnici počinitelja kaznenog djela koji znaju kakvi su njegovi legalni prihodi.

Imovinskopravni zahtjev za naknadu štete nanesene kaznenim djelom zbog kojeg se vodi postupak ima prednost pred oduzimanjem prihoda. Oštećenik može podnijeti imovinskopravni zahtjev u isto vrijeme kad policiji prijavljuje kazneno djelo. Sud je dužan odlučiti o tom zahtjevu, osim u slučajevima kad bi to bilo povezano s nerazmjernim odugovlačenjem kaznenog postupka, i

tada se oštećeni radi ostvarivanja imovinskopravnog zahtjeva upućuje na parnični postupak. Ako je oštećenik stavio imovinskopravni zahtjev za povrat stvari pribavljenih kaznenim djelom, odnosno za svotu koja odgovara vrijednosti stvari, imovinska korist utvrđivat će se samo u onom dijelu koji nije obuhvaćen imovinskopravnim zahtjevom. Ako sud odluči o postavljenom zahtjevu, iz oduzetog prihoda prvo se namiruje oštećenik, a ostatak prihoda odlazi u proračun.

Također se javljaju teškoće u svezi s raspolaganjem imovinom koja je oduzeta u jednoj zemlji, a kazneno je djelo počinjeno i počiniteljima se sudi u drugoj zemlji. Konvencija o pranju, traganju i privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenih kaznenim djelom, Strasbourg, 1990., kao i Konvencija UN protiv nezakonitog prometa opojnim drogama i psihotropnim supstancijama, Beč, 1988., ostavile su pitanje raspolaganja oduzetom imovinom domaćem zakonodavstvu države kojoj je zahtjev upućen, osim ako zainteresirane države nisu drugačije ugovorile. To znači da oduzeta imovina ostaje u državi kojoj je zahtjev upućen. Varšavska konvencija iz 2005.¹⁴ godine propisuje da oštećenici imaju prioritet pa se oduzeta imovina vraća državi koja je podnijela zahtjev tako da ona može nadoknaditi štetu žrtvi kaznenog djela ili imovinu vratiti njezinim zakonskim vlasnicima. Varšavskom konvencijom također se predviđaju pravila za odbijanje i odgađanje suradnje, kao i za zaštitu prava trećih osoba.

Konvencija protiv korupcije UN iz 2003. sadržava odredbe o raspolaganju sredstvima/imovinom. Prema članku 57. Konvencije, zamoljena strana ima obvezu vratiti oduzetu imovinu državi koja traži povrat u slučajevima pronevjere javnih sredstava ili pranja takvih sredstava i u slučajevima kad strana koja traži povrat osnovano utvrdi prethodno vlasništvo. Zamoljena strana može zadržati sredstva za pokriće razumnih troškova.

9.a) Visina imovinske koristi koja se oduzima u redovitom postupku

Članak 82. stavak 1. Kaznenog zakona određuje da nitko ne može zadržati imovinsku korist ostvarenu kaznenim djelom. Dakle u redovitom postupku sud oduzima imovinsku korist koju je okrivljenik stekao kaznenim djelom za koje je proglašen krivim.

U svezi s oduzimanjem imovinske koristi stečene kaznenim djelom postoji zavidna sudska praksa. Ovdje navodim samo jednu odluku Županijskog suda

---

¹⁴ Konvencija o pranju, traženju i privremenom oduzimanju i oduzimanju imovinske koristi stečene kaznenim djelom i financiranje terorizma, Vijeća Europe, Varšava, 2005.

u Koprivnici¹⁵ u kojoj se daje odgovor na pitanje koja se imovinska korist oduzima i obveza suda da po službenoj dužnosti oduzme imovinsku korist. Prema toj odluci, kad je prvostupanjski sud okrivljenika proglasio krivim zbog kaznenog djela iz čl. 224. st. 4. u svezi sa st. 1. KZ i pritom utvrdio da je izvršenjem djela ostvario imovinsku korist od 180.760,00 kn, tada je primjenom odredbe čl. 82. st. 3. KZ trebao donijeti odluku o oduzimanju postignute imovinske koristi, a kada tako nije postupio, valjalo je udovoljiti žalbi općinskog državnog odvjetnika i radi otklanjanja učinjenog propusta preinačiti pobijanu presudu i okrivljeniku oduzeti imovinsku korist ostvarenu izvršenjem kaznenog djela.

Članak 466. Zakona o kaznenom postupku određuje da će sud visinu iznosa imovinske koristi odmjeriti po slobodnoj ocjeni ako bi njezino utvrđivanje bilo povezano s nerazmjernim teškoćama ili sa znatnim odugovlačenjem postupka.

Postavlja se pitanje u svezi s prihodima koji su stečeni na zakonit način iz imovine koja je pribavljena kaznenim djelom. Tumačenjem odredbe članka 82. Kaznenog zakona, a sukladno pravilima Ovršnog zakona i načelima građanskog prava, smatram da se od počinitelja kaznenog djela može oduzeti i prihod i sredstva iz nezakonite imovine koja povećava vrijednost imovine budući da članak 82. stavak 1. Kaznenog zakona izričito kaže da nitko ne može zadržati imovinsku korist ostvarenu kaznenim djelom, a nedvojbeno je i nezakonita korist ostvarena kaznenim djelom ona korist koju je počinitelj ostvario tako što je nezakonita sredstva uložio u banku i oročio ih ili ih je uložio u nekretnine, odakle je proizašlo pravo na kamate, dividende, povećanu vrijednost nekretnina i slično.

9.b) Visina imovinske koristi koja se oduzima za kaznena djela iz nadležnosti Ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta

Bitno je još jednom naglasiti da je novelom Kaznenog zakona, koji je stupio na snagu 1. listopada 2006., u članku 82. stavku 2. propisano da se kao imovinska korist smatra i ona korist koju je ostvarila grupa ljudi ili zločinačka organizacija, a ta je imovinska korist u vremenskoj povezanosti s počinjenim kaznenim djelom i za nju se osnovano može smatrati da potječe od tog djela te se njezino zakonito podrijetlo ne može utvrditi. Takvom dopunom odredbe o oduzimanju imovinske koristi u naš pravni sustav unesena je odredba o tzv. "proširenom oduzimanju" imovinske koristi sukladno kojoj se od članova zločinačke organizacije može oduzeti sva imovina, osim imovine koju su

---

¹⁵ ŽSKc, Kž-194/1999 od 13. srpnja 1999., Izbor odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske - 2000 1.

stekli legalno odnosno za koju je nesporno da ne potječe od izvršenja kaznenog djela organiziranog kriminala.

Čitirana odredba posebno je važna u postupcima za kaznena djela iz nadležnosti Ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta, jer je prema članku 21. stavku 1. točkama 2. do 4. i stavku 2. ZUSKOK-a Ured nadležan za vođenje postupka za kaznena djela počinjena od članova grupe ili zločinačke organizacije.

Da bi se primijenila ta odredba Kaznenog zakona, potrebno je s izvjesnošću utvrditi da su određene osobe počinile kazneno djelo u sastavu grupe ili zločinačke organizacije te da postoji vremenska povezanost između kaznenog djela i koristi i vjerojatnost da imovinska korist potječe od počinjenja djela, jer se zakonito podrijetlo ne može utvrditi.

Neki najnoviji postupci koje Ured ima u tijeku daju osnova za tvrdnju da će se ta odredba Kaznenog zakona sve češće primjenjivati u postupcima koje pokreće Ured, jer podaci o imovinskoj koristi pojedinih osumnjičenih osoba pokazuju takav nerazmjer između njihovih zakonitih prihoda i imovine koju imaju da je jedini razumni odgovor da su je stekli činjenjem kaznenih djela u okviru grupe ili zločinačke organizacije.

Smatram da u tim slučajevima neće biti teškoća u primjeni ove odredbe jer postoje nesumnjivi dokazi o kontinuiranom zločinačkom djelovanju duže razdoblje, a počinitelji u pravilu nemaju prijavljenih legalnih prihoda.

9.c) Od pravnih osoba

Člankom 20. Zakona o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela propisano je da će sud pravnoj osobi oduzeti imovinsku korist pribavljenu kaznenim djelom. Zakon definira imovinsku korist kao svako povećanje ili sprječavanje smanjenja imovine pravne osobe do kojih je došlo počinjenjem kaznenog djela. Zakon predviđa da će se imovinska korist ostvarena kaznenim djelom oduzeti presudom kojom je utvrđeno počinjenje kaznenog djela, a visinu imovinske koristi sud će procijeniti uvidom u cjelokupnu imovinu pravne osobe i dovođenjem u vezu s počinjenim djelom. Ako sud utvrdi nemogućnost oduzimanja imovinske koristi koja se sastoji od novca, prava ili stvari, sud će obvezati pravnu osobu na isplatu protuvrijednosti u novcu. Pri određivanju novčanog iznosa uzet će se u obzir tržišna vrijednost stvari ili prava u vrijeme donošenja odluke.

Osim po toj odredbi, imovinska korist oduzima se od pravne osobe i na osnovi članka 82. stavka 4. Kaznenog zakona. Taj stavak određuje da će se imovinska korist oduzeti i kad se po bilo kojem pravnom temelju nalazi kod treće osobe, a nije stečena u dobroj vjeri. Dakle imovinska korist će se oduzeti i kad se po bilo kojoj pravnoj osnovi nalazi kod druge fizičke ili pravne osobe

ako je prema okolnostima pod kojima je ta osoba ostvarila određene vrijednosti odgovorna osoba znala ili mogla i bila dužna znati da su vrijednosti ostvarene kaznenim djelom.

U jednoj presudi Županijskog suda u Koprivnici¹⁶ izrijekom se navodi da je prvostupanjski sud prilikom oduzimanja imovinske koristi postignute izvršenjem djela na štetu optuženika povrijedio Kazneni zakon kad je prema prihvaćenom činjeničnom opisu djela imovinsku korist postigla pravna osoba, a ne optuženik. Stoga je sud trebao oduzeti imovinsku korist ostvarenu kaznenim djelom od pravne osobe s upozorenjem oštećeniku iz članka 82. stavka 3. i 4. Kaznenog zakona.

9.d) Oporezivanje kriminalne dobiti

U okviru financijske istrage često se analiziraju porezni izvještaji osumnjičenika za prethodne godine. Financijskom istragom može se otkriti nerazmjer između zakonite - prijavljene imovine i stvarne imovine osumnjičenika. Ako nije moguće prošireno oduzimanje ili kada kazneni postupak nije doveo do oduzimanja prihoda (zbog nedostatka dokaza, itd.), moguće je oporezivati višak imovine.

U takvom slučaju važna je suradnja policije i poreznog organa. Ako nezakonita dobit nije oduzeta u kaznenom postupku, ona može biti osnova za oporezivanje "viška" imovine nepoznatog (nezakonitog) porijekla u postupku pred poreznim organom.

U koordinaciji i odlučivanju između kaznenog postupka i oporezivanja, valja voditi računa o vjerojatnosti uspješnog kaznenog postupka, s jedne strane, a s druge o zastarama u poreznom postupku.

Opći porezni zakon u članku 10. propisuje da se porezne činjenice utvrđuju prema njihovoj gospodarstvenoj biti. Ako je prihod, dohodak, dobit ili druga procjenjiva korist ostvarena bez pravne osnove, porezno tijelo utvrdit će poreznu obvezu u skladu s posebnim zakonom kojim se uređuje pojedina vrsta poreza. To znači da se svako posebno stjecanje prihoda, dohotka, dobiti ili procjenjive koristi oporezuje bez obzira na način stjecanja odnosno da se oporezuje i protupravno stjecanje.

Rad i postupanje Porezne uprave prilikom utvrđivanja i naplate poreza već su obrađeni pod točkom 4.c).

---

¹⁶ ŽSKc, Kz-39/00 od 27. lipnja 2000., Izbor odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske, 2001/1.

10. ZAKLJUČAK

Cilj je provođenja financijskih istraga oduzimanje imovinske koristi stečene kaznenim djelima.

Rezultat financijskih istraga mora biti utvrđenje nezakonito stečene dobiti, napose u svim predmetima gospodarskog kriminala, a potom na temelju tih rezultata nadležno državno odvjetništvo mora u postupku predlagati provođenje potrebnih mjera i izvođenje dokaza kako bi se oduzela nezakonito stečena dobit, jer Zakon je određen i nitko ne može zadržati imovinsku korist ostvarenu kaznenim djelom.

Da bi se imovinska korist mogla oduzeti, nužno je najprije utvrditi visinu te imovinske koristi koju je počinitelj stekao izvršenjem kaznenih djela, zatim utvrditi gdje se imovina nalazi da bi se do završetka postupka kroz određivanje privremenih mjera osiguranja onemogućilo počinitelja da tu imovinu ili novac sakrije, otuđi ili na drugi način spriječi njihovo oduzimanje.

Provođenje financijske istrage (izvida) imperativ je kod složenih kaznenih djela gospodarskog kriminala, korupcijskih kaznenih djela i organiziranog kriminala. Bez provođenja financijskih istraga najčešće u tim postupcima nije moguće utvrditi stečenu imovinsku korist, a samim time nije moguće ni njezino učinkovito oduzimanje.

U svim oblicima financijskih istraga, tijekom predistražnog postupka radom policije te nadležnih tijela Ministarstva financija (Ured za sprječavanje pranja novca, Porezna uprava, Carinska uprava, Financijska policija, Devizni inspektorat) koordinira nadležni državni odvjetnik. S obzirom na različite faze i načine provedbe izvida, koordinacija se odvija na razini državnog odvjetništva i policije, zatim na razini državnog odvjetništva, policije i nadležnih tijela Ministarstva financija.

Tijekom kaznenog postupka, bez obzira na njegov krajnji ishod, državna odvjetništva dužna su zahtijevati od nadležnih poreznih uprava postupanje u smislu odredbe članka 63. Zakona o porezu na dohodak koja po pravilima Općeg poreznog zakona omogućuje oporezivanje nezakonito stečene dobiti.

Summary

FINANCIAL INVESTIGATIONS AND PROCESSING ECONOMIC CRIME PERPETRATORS

Financial investigations or asset inquiries in criminal offences pertaining to economic crime require special knowledge and skills if they are to be used to collect necessary data for securing, establishing and confiscating pecuniary gain acquired through a criminal offence. The author stresses the need to conduct financial investigations and emphasises the importance of doing so. The paper defines the term financial investigation and explains the role of individual state bodies in conducting financial investigations. It focuses in particular on analysing the work of the State Attorney in coordinating and conducting asset inquiries and in filing the request for the rendering of provisional security measures within the regular procedure and for filing the motion of freezing assets in procedures for criminal offences within the jurisdiction of the Office for the Suppression of Corruption and Organised Crime (USKOK). The paper goes on to highlight the special importance of provisional security measures and mentions the provisions of the Enforcement Act which apply when these measures are enforced. Finally, the paper shows the different solutions offered by the regular procedure compared to the procedure for criminal offences referred to in Article 21 of the Act on USKOK related to the possibility of confiscating pecuniary gain.

